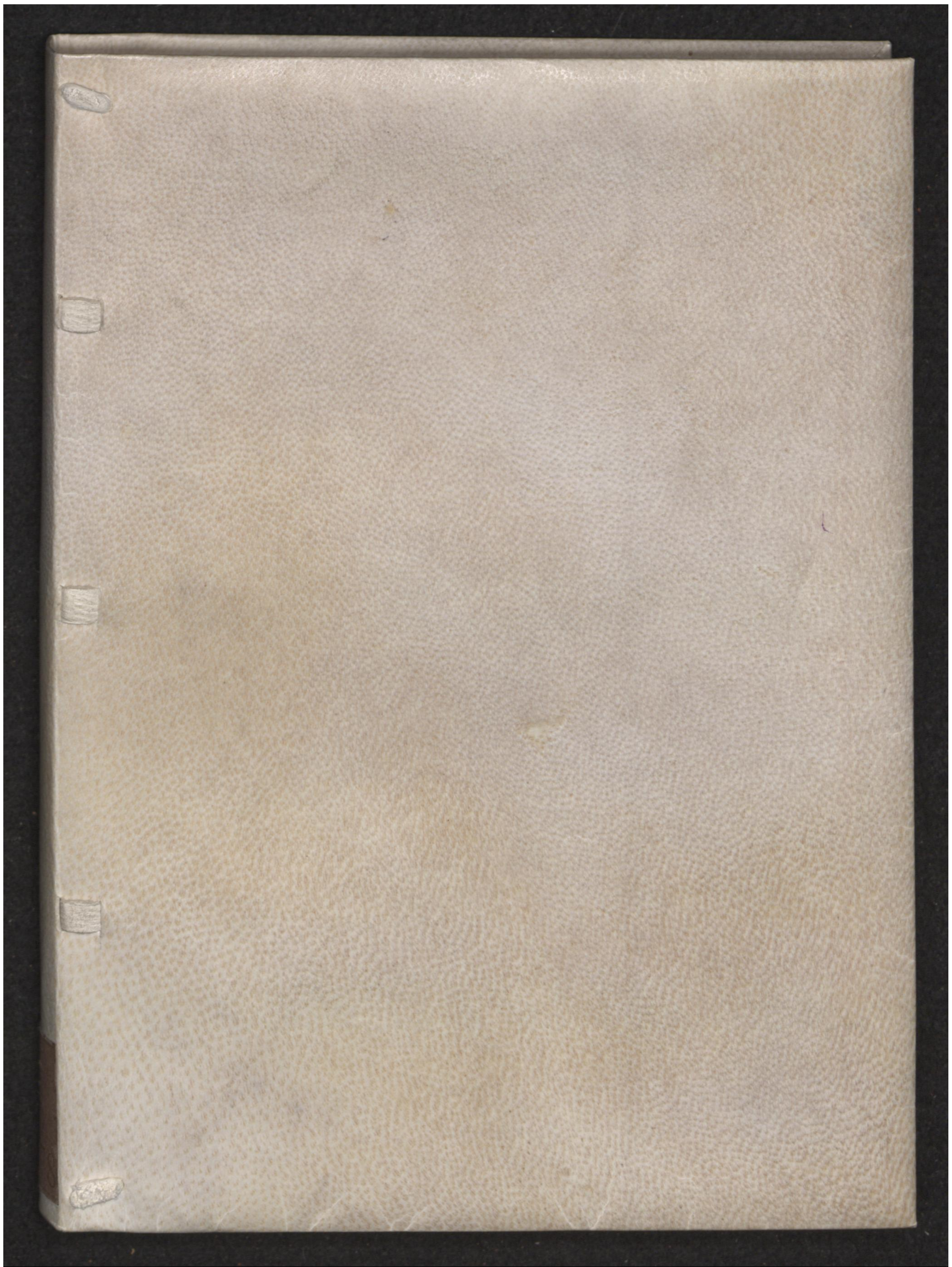
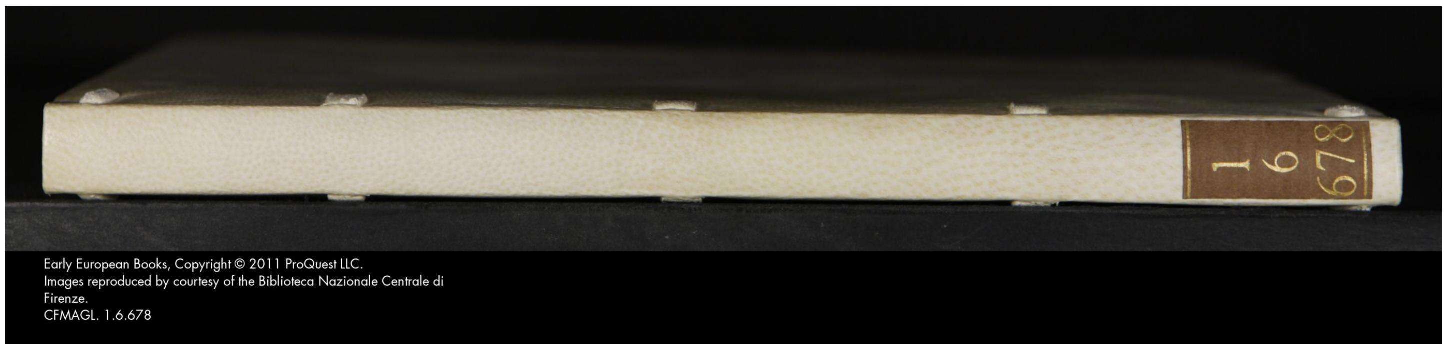
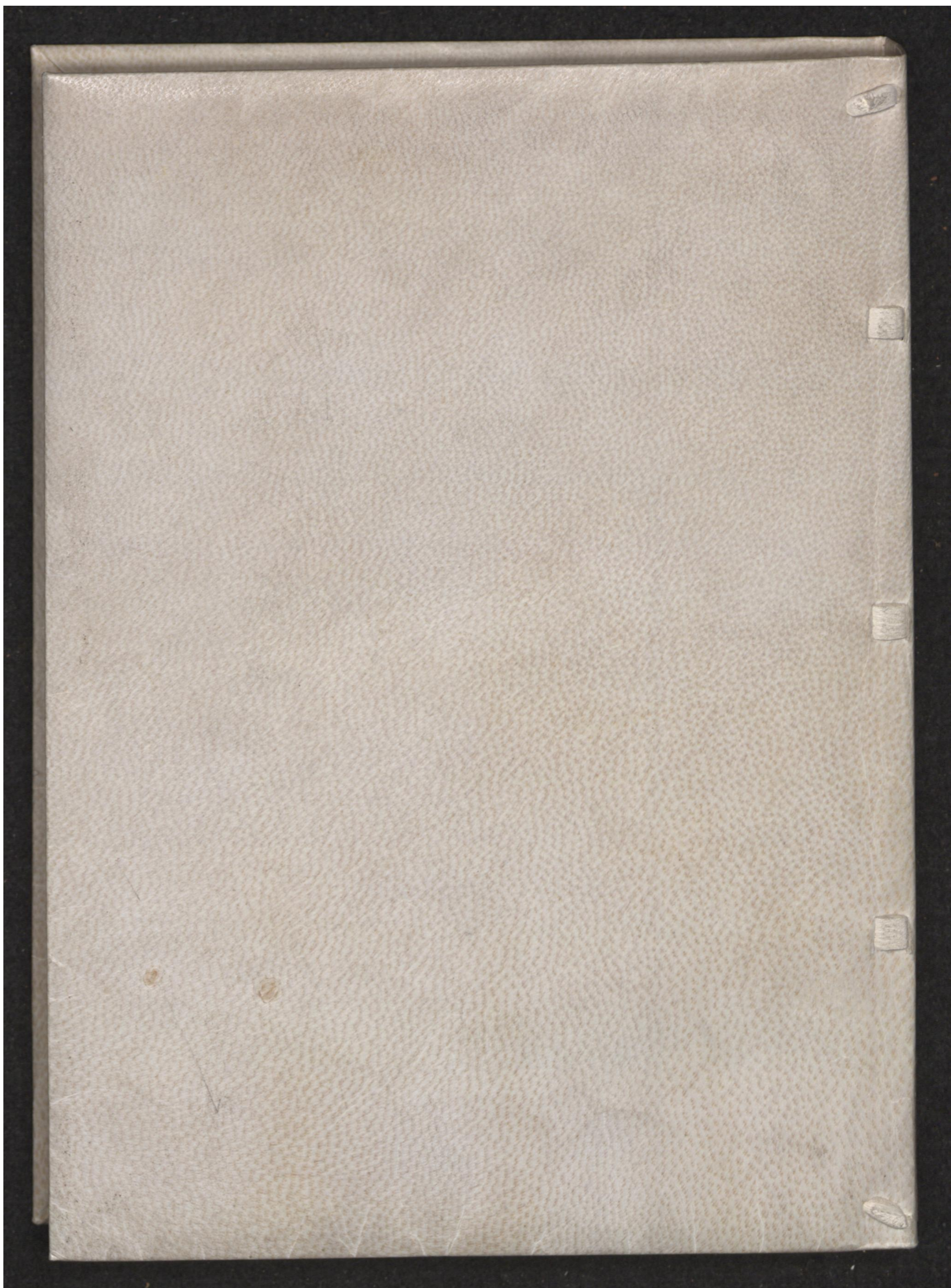

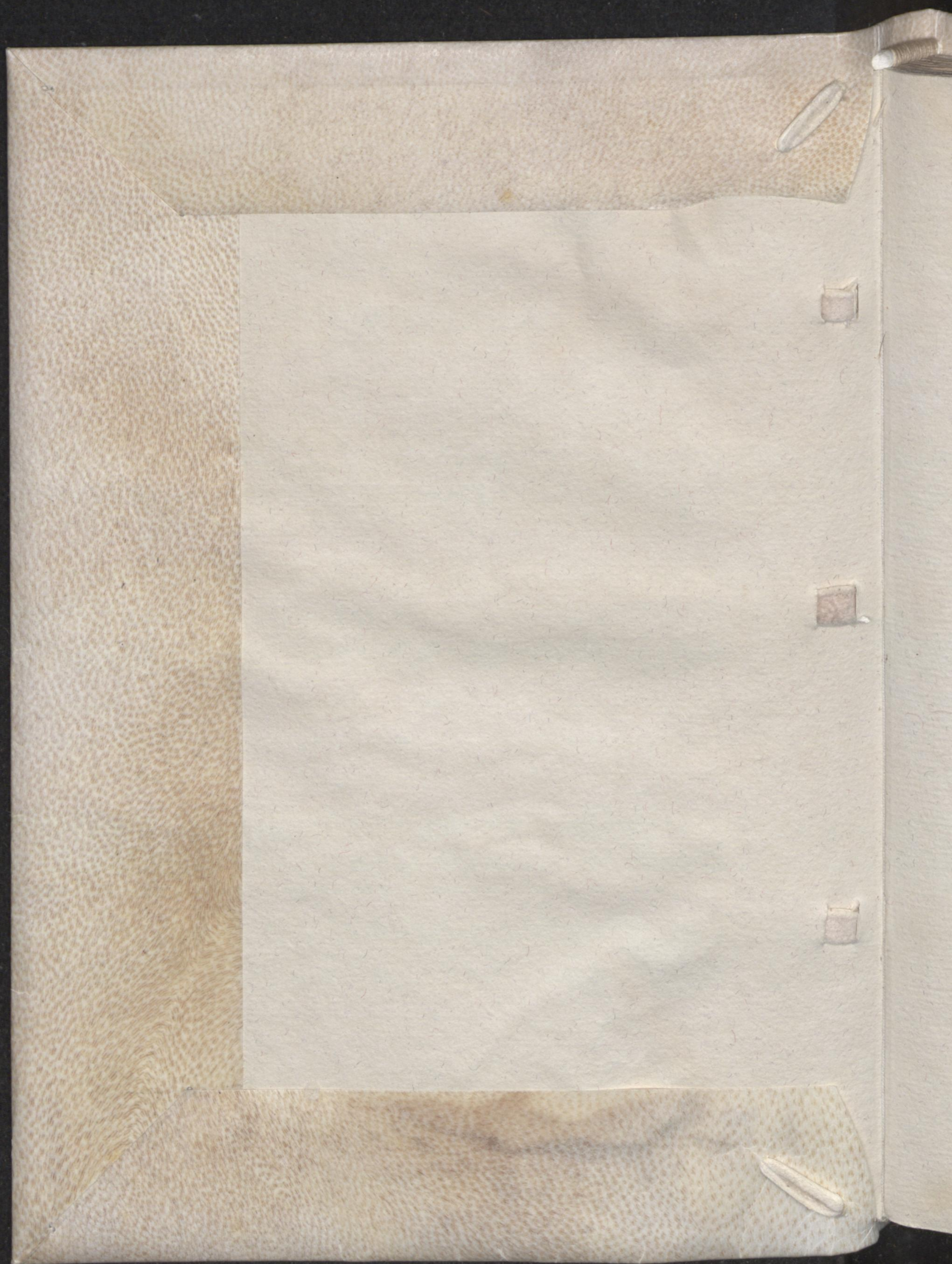

1
6
678

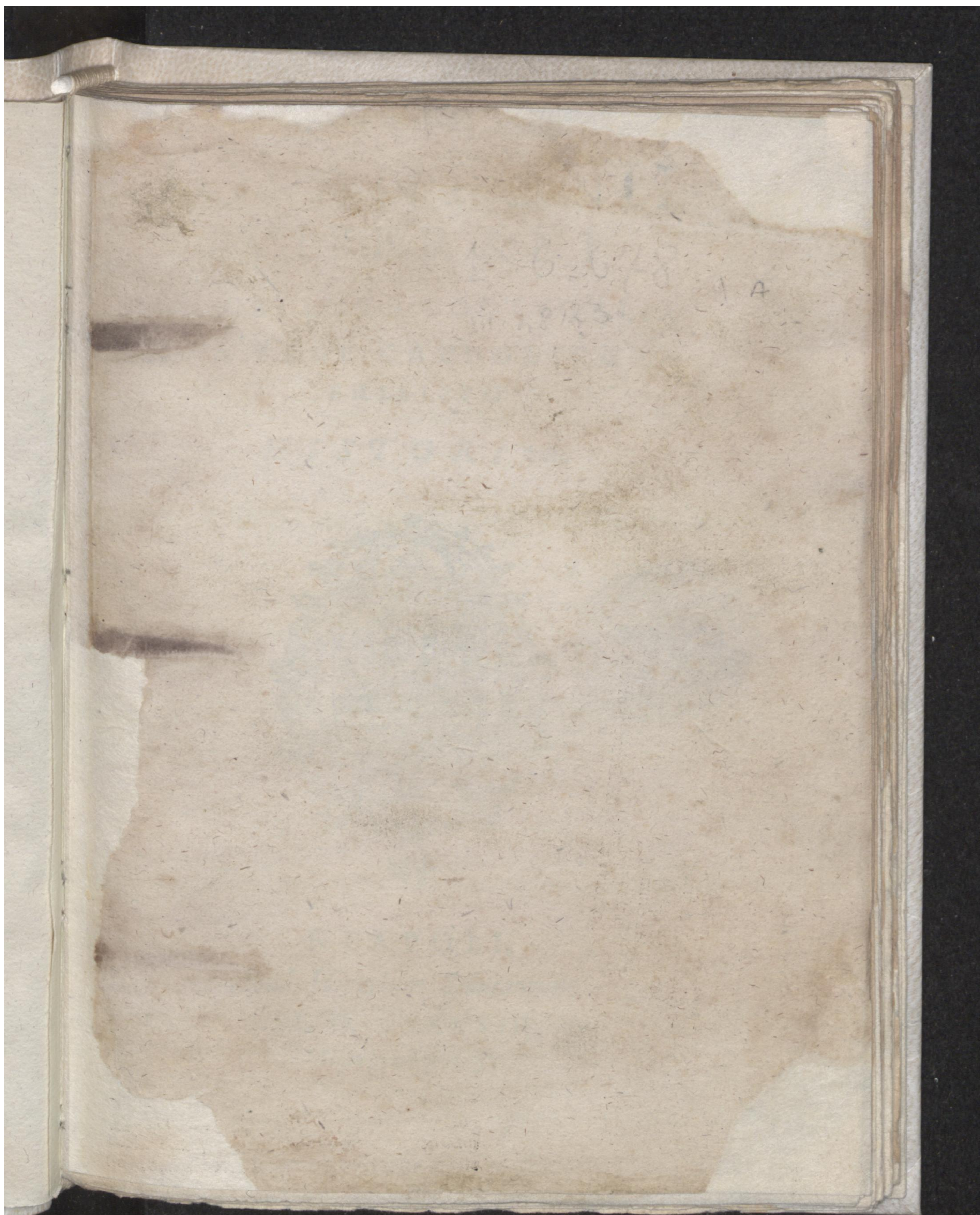

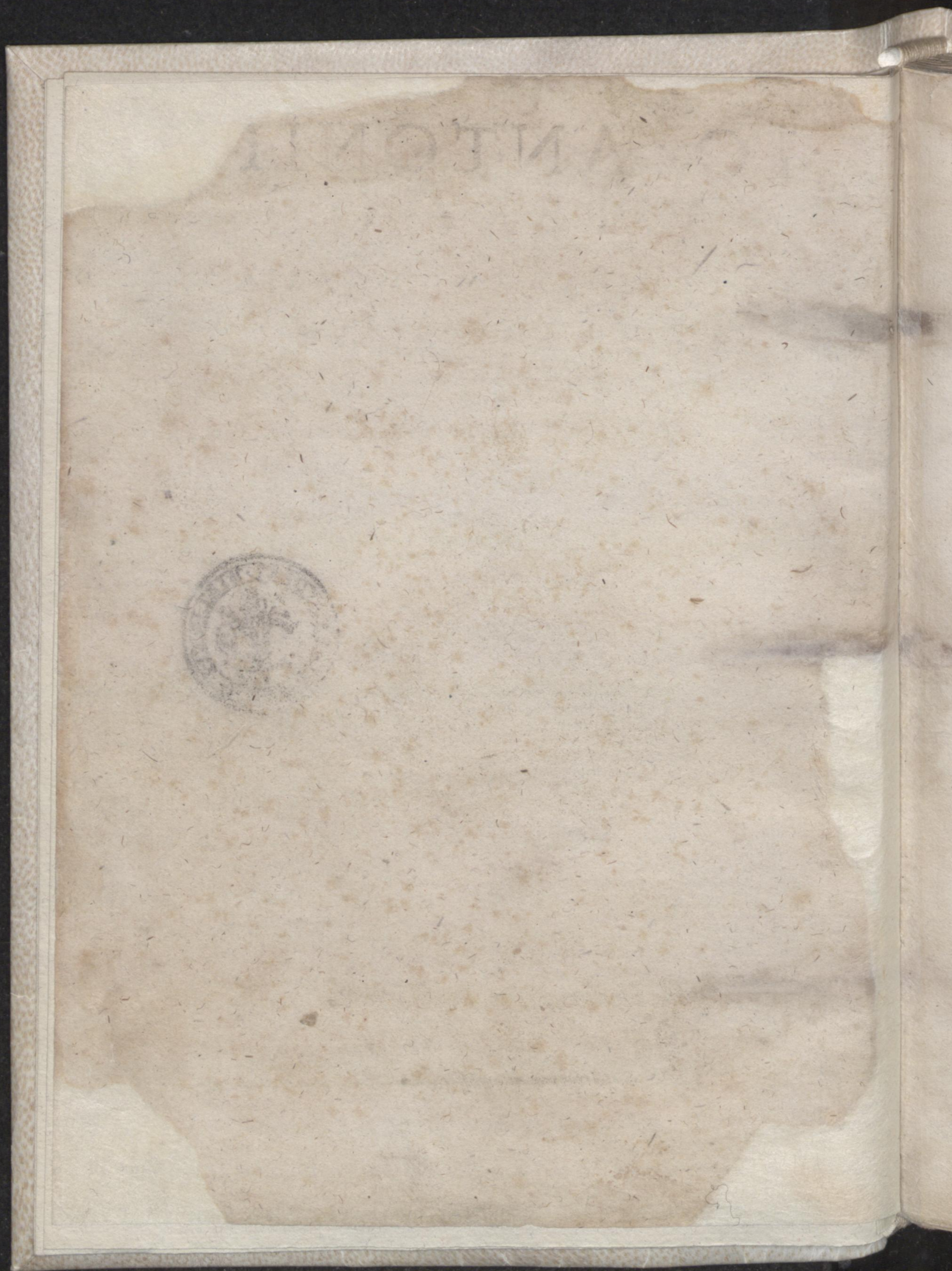

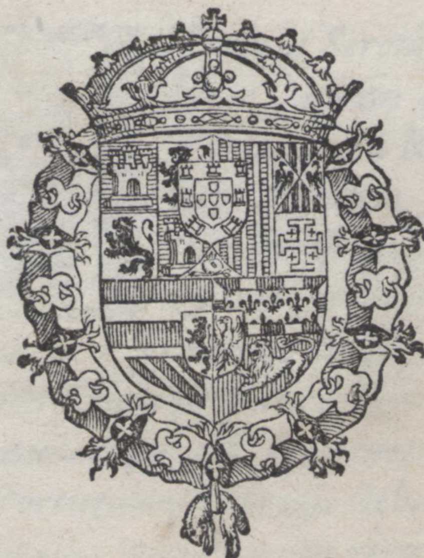

IO. ANTONII VIPERANI

DE OBTENTA PORTVGALIA A REGE CATHOLICO PHILIPPO

HISTORIA.

NEAPOLI,
Apud Horatium Saluianum.
M. D. LXXXVIII.
Superiorum permissu.

SERENISS.MO PRINCIPI
ALBERTO S. R. E. CARD.
LEGATO,
ARCHIDVCI AVSTRIAE,
ac pro Rege Philippo in Portugaliæ regnis Gubernatori

IO. ANTONIVS VIPERANVS.

Istoriam Serenissime Alberte, quam de obtenta Portugalia à Rege Catholico Philippo, auunculo tuo, scripsi, quòd res nouas & varias contineat, bellicas & ciuiles, ac graues & inopinatos rerum euentus, non solùm profuturam, sed etiam satis delectaturam putaui. Continet enim miserabilem Portugalensium regis Sebastiani necē in Mauritania cum duorum regum Maurorum interitu; & Henrici S. R. E. Cardinalis, qui post Sebastianum in Portugalia regnauit, ad declarandum successorem suum acta; tum eorum iura, qui in petitione regni concurrerunt; deinde quorundam Portuga-

lensium motus cõtra Regem Catholicum Philippum, cuius in Portugaliam ius optimum esse iudicabatur; postremò victum profligatumq; Antonium, quem aliquot Portugalenses Philippi aduersarij regem creauerant. Nec de huius historiæ fide quicquam dubitandum cuiquam est, quæ ita verè narrat omnia, vt nihil in ea falsum fictumq; sit omnium sententia, qui rebus ipsis interfuerunt. Debetur autem Serenissime Alberte tuo nomini huius historiæ dedicatio vel ob hanc maximè causam, quòd pro rege Philippo auunculo tuo ipsam Portugaliam summa cum prudentia & æquitate regis, auunculo pariter et Portugalensibus charus: atq; ipsam expectationem superas, quam de tuo ingenio, & virtute conceperamus. Sed & meæ famæ consultum benè fuerit, si mei patrocinium pro tua benignitate susceperis.

IO. AN-

IO. ANTONII VIPERANI DE OBTENTA PORTVGALIA A REGE CATHOLICO PHILIPPO HISTORIA.

PORTVGALIA est in extrema Hiſpania, quæ in Occidentem vergit, ac magnam Luſitaniæ partem continet, quæ eſt tertia pars totius Hiſpaniæ. Nam Hiſpania omnis in tres diuiſa eſt partes: quarum vnam Bæticam, alteram Tarraconenſem, tertiam Luſitaniam appellarunt. Quæ quidem à Tarraconenſi, qua parte ad Septentriones erigitur, flumine Durio; à Bætica flumine Ana diuiditur, qua ſpectat in Orientem; cæterùm ab occaſu Solis & meridie Oceano cingitur. Eſt autem (vt Luſitanarum rerum ſcriptores prodiderunt) à portu oppidi Calis ſic appellata Portugalia, quod M. circiter & D. paſſ. à litore diſtat, & Durio imminet, vbi in Oceanum influit. quippe ab eius portus celebritate ex

Ana vulgò Guadiana.

Cale hodie Portus.

ex frequentia mercatorum vndiq; commeantium quod erat vnius loci proprium nomen in vniuersum regnum deriuatum est. Vnde idem regnum modò Portugalia, modò Lusitania nominatur. Hæc Gregorio XIII. Pont. Max. sub rege Sebastiano huius nominis primo, reliqua Hispania sub rege Catholico Philippo II. erat, Caroli V. Imp. F. Sed in prælio à Mauris interfecto Sebastiano, & Henrico S. R. E. Cardinale, qui post Sebastianum regnum obtinuit, vita functo, ad regem Philippum propinquitatis iure peruenit. Verùm operæpretium est priùs Sebastiani interitum, & Henrici acta breuiter enarrare, quàm explicem quo modo rex Philippus Portugaliam adeptus sit. Sebastianus iuuenis natura ferox, magna vi corporis, auidus imperij (quam cupiditatem præceptorum cohortationes, & assentatorum blanditiæ magis ac magis accenderant) ardebat animo vel in Indiam nauigare, vel in Africam se traijcere, vt nationes à Christianorum moribus & institutis alienas suæ ditioni subigeret. quibus in regionibus olim multæ vrbes à Portugalensibus parua manu, magna cum gloria captæ, & imperio Portugalensi adiunctæ sunt. Ac primò in Mauritaniam Tingitanam cum paucis transmisit, vt regionem, ac loca, & oppidorum situs perspiceret: nec multo post deinde à Mahomethe Marrochensium & Fessensium rege contra patruum suum Moluchum, à quo regnis spoliatus fuerat, rogatus auxilium ad bellum Mauritanicum toto pectore incubuit: ac contra Mahomethis sententiam

& vo-

& voluntatem arma contra Moluchũ suscepit. Nam Mahomethes tantùm auxilia contra Moluchũ petebat, &, ne cum exercitu in Mauritaniam transiret, enixè regem Sebastianum orabat, vt ne quid Mauri de eius aduentu suspicarentur, quòd non ad ferendum auxilium, sed ad occupandam Mauritaniam veniret. qua Maurorum animis iniecta suspicione (porrò facilè credimus quæ timemus) nec qui secum essent, contra Moluchum pugnarent; nec qui cum Molucho, ad se vnquam transfugerent. Spem verò recuperandorum regnorum se non solùm ab his, qui secum erant, sed etiam ab illis, qui Moluchum sequebantur, accepisse: quòd ad se transfugere constituissent, si defendendi sui vires aliquas habuisset. At Sebastianus bellum ipsemet contra Moluchum pro Mahomethe gerere voluit, ratus occasionem occupandi vniuersam Mauritaniam sibi tunc diuinitus oblatam: è qua Turcam excluderet, & religionem Christianam inferret, ac sibi Marrochensium Imperatoris nomen acquireret. Nec multa disputatione res in Portugalensium concilio agitata est, licet longa disputatione indigeret. quippe cùm eius voluntatem obstinatam viderent, maxima pars idem velle cum rege, ac sentire simulavit; pauci, quos regis, regniq; charitas mouebat, bellum dissuasere: quòd non parum metuendum esset de Maurorum vana fide, de regis Sebastiani iuuenili furore, de regni orbitate, si quis aduersus casus regi eueniret. Atque etiam rex Philippus ipsius Sebastiani auunculus, cui vnam è duabus suis filia-

filiabus in matrimonium dare cogitabat, ad ædem S. Mariæ ad Aquas Lupias in Castella, vbi reges ambo conuenerant, vt de multis inter se rebus dissererent, plurimis rationibus illius animum ab hoc bello retrahere conatus est. Monebat ne bellum temere susciperet, quod est consilio, non casu gerendum; neve infidis fidem vllam haberet. Mauros ingenio esse mobili & infido, quibus pulchrum est fallere, præsertim Christianos, quos acerbè & penitus odere: non iurisiurandi religione tangi, non beneficiorum & amicitiæ memoria moueri, semper cum fortuna fidem mutare. eundem, quem nunc amicum putat, mox sibi hostem futurum: bellumq; totum postremò in se vnum conuersum iri. Reputaret animo sibi cum paucis contra innumerabiles copias in alienis sedibus suo cum periculo pro alterius commodis pugnandum. Ne fortunam tentaret, & in discrimen se, remq; suam inconsultè conijceret. Euentus quidem belli incertos esse, sed rarò voluntatibus hominum respondere. Quòd si tandem in Mauritania bellum facere destinasset, Larachem expugnandam curaret, maritimum, & ad res multas opportunum oppidum: vnde piratas mauros & turcas eijceret, atque in Hispanias Afris transitum præcideret. se ad hoc bellum ei cum L. triremibus V. millia veteranorum militum Hispanorum missurum. Nec verò tamen ipse bello interesset, sed alicui strenuo, & rei militaris scienti duci administrandum committeret: ipse suo in regno remaneret, iuuenis, relictus vnicus regni hæres, necdum vlla

Aquæ Lupiæ vulgò Guadalupe.

Larache olim Lixa.

suscep-

suscepta sobole, nec ducta vxore. Iisdem quoq; rationibus alij regis Philippi aulæ primarij, quos interdum Rex submittebat, vt idem confirmarent, ab huius belli cura Sebastianum reuocare moliti sunt. At frustra omnis oratio. Nam quamuis diceret se Larachem tantùm armis oppugnaturum, tamen semper animo bellum contra Moluchum agitabat, vt aliqua illustri victoria se, nomenq; suum nobilitaret. Sed neque Henricus S. R. E. Cardinalis, patris patruus, neq, regina Catharina aua monendo, ac rogando ne bellum sumeret indignum se, neq; necessarium, & importunum, iuuenis, sinè prole, ac belli neruis, quicquam eius animum flexere: qui non tantùm Mauritaniam, sed vniuersam Africam cogitatione inuaserat: & cui ab assentatoribus persuasum erat neminem posse armorum Portugalensium impetum sustinere, cæcus ad optatum bellum rapiebatur. Augebatq; spiritus Arzilla oppidum in Mauritania illi Moluchi odio ab Abdelcherino præfecto traditum. Ergo totus deinceps animo & opibus huic bello insistens, naues instrui, nautas & gubernatores conquiri, milites scribi, exercitum cogi, arma, tela, tormenta, & quæ ad bellum vsui forent comparari iussit. Omnis nobilitas cum armis & equis regi præstò fuit. quandoquidem Portugalenses fideliter & amanter suum regem colunt. M. D. equites, pedites ad xv. M. coacti sunt: sed eorum maxima pars rudis & iners. Classis maiorum nauium onerariarum LX. triremium VII. præter alia diuersorum generum

Arzilla olim Zilia.

minora nauigia numero ferè Dccc. Igitur rebus omnibus ad profectionem comparatis anno M.D. LXXVIII. ix. Kal. Iulij Olyſsipone ſoluit, ac Gades tenuit. vbi à ſapientioribus viris tandem ſibi perſuaderi ſiuit Larachem ſolùm petere, non aliò exercitum ducere. Deinde hac mente hinc rectà in Mauritaniam traiecit, atque ad oppidum Tingim, quod in Portugalenſium poteſtate eſt, claſſem applicuit. quo in loco Mahomethes cum paucis Mauris illi præſtolabatur: ac ſecundam nauigationem gratulatus eſt, & de allatis auxilijs gratias egit; ſed rationem iuuandi ſe contra Moluchum reprehendit. Negabat enim regem ipſum in Mauritaniam venire oportuiſſe, quòd eius præſentia ſuorum bellandi ſtudium reſtinctura, & aliorum à ſe animos alienatura eſſet. quoniam Mauris omnibus à Chriſtianis metus eſt, ne tandem ſocietatis ſpecie decepti hoſtile aliquid patiantur. Quamobrem tantùm vt aliqua ſibi contra Moluchum auxilia daret poſtulauit. Cui rex Sebaſtianus reſpondit ſe nihil niſi de conſiderato & explorato conſilio feciſſe, atq; facturum. Tum mauris militibus Mahomethis iuſsis terreſtri itinere Arzillam ire (quod oppidum ab Abdelcherino regi Sebaſtiano traditum ſuprà memoraui) ipſi reges occidentalem Africæ oram legentes eòdem claſſem appulerunt. At Moluchus, qui ingentem equitum & peditum numerum comparauerat, profectusq; Marocho montes, quos Sus vocant, circumierat, præſidia certis locis diſpoſuerat, quos ad defectionem ſpectare cognouerat

Gades vulgò Caliz.

Tingis vulgò Tanger.

prime-

punierat, dubios confirmauerat, ac demum in Tasmena loco plano, & opportuno haud longè ab Alcassarequibirio castra fecerat, post nunciatum sibi regis Sebastiani aduentum, & clasis ad Arzillæ litus appulsum, Agmethem fratrem cũ III. M. equitum & II. M. peditum Arzillam versùs misit hostium consilia exploratum. Verùm Sebastianus postquàm Arzillam nauibus attigit, XX. M. pass. ab Arzilla Larachem terra petere constituit. Itaq; milites, arma, tela, tormenta in terram exponi, ac militibus in dies viij. cibaria distribui, & clasis præfectum Larachem adnauigare iussit. Ergo Arzilla proficiscuntur, atque iter ad flumen Almechazem XXVII. M. pass. hinc dirigunt: quo transito Larachẽ flectant. Quam rem Moluchus ex transfugis & speculatoribus cognoscens, lætus castra contra hostem mouit: atq; ad Alcassarem quibirium consedit. At Mahomethes, quem in via certiorem perfugæ faciunt de maximo hostium numero, & de Moluchi mortifero morbo ex dato (vt suspicio erat) veneno, Sebastianum vehementer orat atq; obsecrat, ne longiùs progrediatur, quoad certum de Moluchi valetudine nuncium accipiant: cui grauissimè ægrotanti mors instare creditur. post eius mortem Mauritaniæ principes ad se illico transituros. Sic bellum ex voto sine prælio & vulnere confectum iri. Sed rerum necessariarum penuria & Sebastiani feruor animi nullam moram sustinent. Iam ad flumen Almechazem peruenerant, quod per apertum campum Alcassarisquibirij fluit X. M. pass.

hinc Alcaſſarequibirio: nec toto itinere Maurus vllus vſquam viſus fuerat. quæ res prudentioribus viris à callido & potente hoſte metum iniecit: quòd fluminis tranſitum Chriſtianis liberum reliquiſſet, vt poſt tranſitum ſeſe illis in patente campo cum maximis copijs oſtenderet, atque ad neceſſarium certamen pertraheret. Nec res aliter euenit. Nam vt Sebaſtianus flumen tranſmiſit, & in planitiem euaſit, ac III. m. paſſ. à flumine progreſſus eſt, hoſtes vndiq; aduolare conſpecti ſunt. quorum aſpectus rerum bellicarum inſolitos non mediocri metu affecit. Et quamuis pugnæ conditio iniqua eſſet in patente omni ex parte campo paucos pedites cũ magna equitum multitudine congredi, tamen cibariorum inopia, quæ iam conſumpta erant, & hoſtium propinquitas, quæ nullum facilem Portugalenſibus receptum dabat, ad pugnandum eos cogebat. Atque etiam Sebaſtianus turpe exiſtimans detrectare certamen, aciem inſtrui, & in hoſtem dirigi iuſsit. Et Moluchus propiùs accedens acie in orbem medium inſtructa, è lectica, qua decumbens vehebatur, in equum imponi ſe voluit, vt hoſtilem exercitum cerneret. quem procul à flumine in lata planitie conſpiciens, conuerſis ad ſuos oculis, Viciſtis, inquit. plures contra pauciores, loco etiam vobis æquiore pugnabitis. Nolite pati tam præclaram victoriam vobis è manibus elabi. Signum igitur pugnæ vtrinque datur: ac primo congreſſu pulſus Maurus: ſed mox omnis equitum & peditum à tergo & lateribus circumfuſa multitudo

exerci-

exercitum Portugalenſem breui vndiq; circumuenit, permultos cecîdit: reliquos victos cepit, ſuorum paucis deſideratis pridie Non. Auguſti. Ipſos quoque reges alium alius caſus oppreſsit. Sebaſtianus in acie fortiter dimicando mortem occubuit: Mahomethes in fuga errore vadi merſus in flumen Almechazem interijt: Moluchum in ipſo pugnæ initio in lectica morbus extinxit. quorum calamitatem ardens cometa prænunciauerat. Sic Portugalenſium regis Sebaſtiani iuuenilis ardor ex inſcientia & audacia miſerabilem caſum inuenit. qui alioquin ſi ingentem illum ſuum ſpiritum doctrina & ratione rexiſſet, ob egregias animi corporiſq; dotes profectò vir ampliſsimus ac clariſsimus euaſiſſet. Ad huius cladis nuncium magnus mœror vniuerſam Portugaliam inuaſit. Dolebant regis necem, regni vires afflictas, nobilitatem amiſſam, Luſitanæ virtutis gloriã neſcio quid obſcuratam. Cognitumq; eſt ſapienter & verè dictum eſſe, Væ regno, cuius rex puer eſt. Poſt regis Sebaſtiani interitum Henricus S. R. E. Cardinalis, quòd ſolus de virili Portugalenſium regum legitima ſobole ſupereſſet, communi omnium ordinum conſenſu regni gubernacula prehendit. Tunc Rex Catholicus Philippus II. in Portugaliam legauit Chriſtophorum Moram nobilem Olyſiponenſem, domeſticum ſuum, cuius fidei & prudentiæ fidebat, vt regem Henricum, & Portugalenſium primarios de ſuo in Portugaliæ regnum poſt ipſius Henrici mortẽ iure doceret: quoniam filius ſororis Henrici natu maximæ, ac mas

esset, atq; omnes, qui ius aliquod in idem regnũ haberent, ætate præiret. Quã legationẽ Christophorus egregiè obijt. Cũ autem Henricus infirma valetudine, & ætate prouectum se videret, veritus ne si vita decederet non declarato suo successore, variæ nobilium dissensiones, & graues populi motus fierent, hanc cogitationem suscepit, vt eorum, qui ius aliquod in Portugaliæ regnum habere censerentur, rationes dispiceret: atque illum deinde renunciaret Portugalensium regem, ad quem regni successionem iure pertinere cognouerit. Ac grauiter tulit, quòd Antonius Ludouici fratris sui filius spurius, natus ex concubina obscuris orta parentibus, iudæis, vilium rerum venditoribus, nuper ad Ecclesiam Christianam admissis, atque olim in sacrum Ecclesiæ Diaconorum ordinem receptus, posteà miles Hierosolymitanus factus, quanquã à Pontifice maximo his legibus, quæ spurium initiari, & initiatum fieri militem vetant, absolutus, regnum petere auderet, asserens matris suæ nuptias legitimas fuisse. Diuq; dubius fuit vtrum illi iudicium concederet, an non. Nam actionem dare, quam leges adimunt prohibentes spurios in regni hæreditatem vocari, istud erat plures lites serere: at si non dedisset, quia maximè popularis esset, timebat ne multa misceret atque turbaret. Tandem ad dandam illi actionem inclinauit, atque in iudicium admittendum duxit, è quo planè excludendum intelligebat, quoniam facilè spurius esse conuinceretur: vt malè exiens iniquitatem suæ causæ doleret, non alterius iniuriam

quere-

quereretur; & illius fautores in errorem inductos se esse perciperent; sibi autem deinceps iure liceret & Antonij, & studiosorũ eius insolentiam & contumaciam vindicare. Ac Gregorium XIII. Pontificem maximum rogauit, vt causam de nuptijs matris Antonij, cuius iudicium ad sedem Apostolicam spectaret, in Portugalia agi sineret, atque ijs iudicibus, quos ipsemet Pontifex voluisset, iudicãdam permitteret: quia plurimùm interesset ad communem Portugaliæ tranquillitatem maturè, qui post se regnet, ante suum obitum declarari; cùm senex, & valetudinarius sit, multaq; à factiosis hominibus contra rempub. struantur. nec verò ante cognitam causam de nuptijs matris Antonij regem denunciandum. Cui postulationi Pontifex benignè concessit: ipsumq; Henricum causæ iudicem præposuit. Henricus igitur de regni successione iudicium constituit, & eos, qui actionem aliquam petendi regnum habere putabantur, citauit, vt ad statum diem adessent: ac pro se quisque experiretur. nominatimq; citauit regem Catholicum Philippum, Emanuelem Philibertum Ducem Allobrogum, Catharinã Ioannis Ducis Brigantini vxorem, Rainutium Farnesium filium Mariæ sororis Catharinæ, & Antonium Ludouici fratris sui filium. Sed istorum inter se, & cum rege Henrico affinitatum vincula explicanda sunt, quò cuncta meliùs cognoscantur. Portugalensium rex Emanuel, cuius egregia virtus fuit, & nomen toto orbe terrarum illustre, ex Maria Ferdinandi Aragonensium regis & Isabellæ Castellanorũ

reginæ

reginæ coniugum filia IX. liberos suscepit, Ioannem, Isabellam, Beatricem, Ludouicum, Ferdinandum, Alfonsum, Henricum, Odoardum, Antonium. Ioannes omnium primus post patrem regnauit huius nominis tertius: atque ex Catharina Caroli V. Imp. sorore filium habuit nomine Ioannem. Is viuo patre obijt, atque vnicum filium Sebastianum ex Ioanna Caroli V. Imp. filia reliquit, quem iuuenem à Mauris interfectum in prælio suprà demonstrauimus. Isabella Carolo V. Imp. nupsit: cuius satu editus est rex Philippus. Beatrix coniuncta in matrimonio Carolo Philiberto Duci Allobrogum Emanuelem genuit. Ludouicus ex concubina Antonium procreauit. Ex Odoardo Maria, quæ Alexandro Farnesio Octauij Ducis Parmensis F. nupta Rainutium peperit, & Catharina Ducis Brigantini vxor nata est. Ferdinandus sinè liberis obijt: Antonius migrauit infans è vita: Alfonsus & Henricus in S. R. E. Cardinalium collegium cooptati sacris initiati sunt; sed alter è vita excesserat, alter solus è filijs regis Emanuelis superstes in regis Sebastiani demortui locum successit. Quapropter cum Henrico deuincti cognationibus & affinitatibus erãt rex Catholicus Philippus ex Isabella, Emanuel Philibertus ex Beatrice, Antonius ex Ludouico, Rainutius ex Maria Odoardi filia, Catharina ex eodem Odoardo prognata: quorum parentes iam hanc vitam deseruerant, ipsi in petitione regni concurrerunt. Dux Brigantinus & Antonius ante regẽ Henricum Olysipone omnium Portugalensium vrbiũ

principe

principe in iudicio adfuerunt, alter Catharinæ vxoris suæ ius defendens, alter suam per se ipse causam agens. At Rainutius Farnesius Ferdinandum Farnesium Episcopum Parmensem pro se cognitorem allegauit. Emanuel Philibertus licet regis Philippi ius suo melius esse sciret, tamen quia ius suum cæterorum iuribus potius esse intelligebat, vt de successione quæstio omni ex parte agitaretur, atque omnis dubitandi ratio tolleretur, Carolum à Ruuere iuris sui vicarium misit. Rex Philippus Petrũ Gyronium ducem Osunæ potentem & honoratum principem legauit cum Christophoro Mora (quem etiã ante solum statim post regis Sebastiani mortem legauerat) duobusq; delectis iurisperitis Roderico Vaschio ab Arce & Ludouico Molina. Interim quoq; rex Henricus totius regni concilium cõuocauit: in quo ordinibus edixit, quoniam de successione in regnum controuersia longiorem disceptationem postularet, ipse verò grandis natu, & ægra valetudine esset, vt IX. ex omnibus nobiles viros legerent in Lusitanis prudentia & dignitate præstantes: è quibus ipse V. seligeret; qui, si diem obire sibi contigisset ante litem regni dijudicatam, ipsi regnum communi consilio & authoritate gubernarent, donec iudicatum de successione esset. Insuper XXIV. iurisperitorum delectum haberent doctrina & probitate excellentium, è quorum numero ipse XI. excerperet, qui de regni successione cognoscerent, ac iudicarent eorumq; sententijs cui

Osunæ nõnullis Ausunia.

regnum adiudicatum foret, traderetur. Gubernatorum verò & iudicum nomina secreta dum viueret apud se habiturum, ne cui fas sit corruptelam aliquam iudicij moliri. Præterea voluit omnes ordines, & ducem Brigantinum pro Catharina vxore, & Antonium iurare gubernatorum ac iudicum sententijs & decretis se planè semper obtemperaturos. Quæ Portugalensibus non ingrata fuere, quòd sperarent hac via regnum non nisi alicui Portugalensi principi adiudicatum iri: quamuis aliqui nullam omnino rationem externorum haberi maluissent. Igitur causa agitur: & quisque ius defendit, cuius est cognitor. At verò Catharina Henrici III. Gallorum regis mater etsi ad idem iudicium vocata non fuerat, tamē Vrbanum à sancto Gelasio Episcopum Comingensem misit, qui Portugalensium regi ius exponeret, quod ipsa in Portugaliæ regnum haberet. Referebat Alfonsum huius nominis tertium Portugalensium regem, fratrem Sancij, cui Capeli cognomen fuit, antequàm regnum obtinuisset, habuisse in Gallia vxorem Matildam, ex eáque filium suscepisse Rodulfum dominum Bononiæ in Gallia oppidi: deinde post obtentum regnum vxorem duxisse Beatricem filiam Alfonsi XI. regis Castellæ, atque ex ea Dionysium genuisse. Quare Portugaliam ad Rodulfum ex priore coniugio natum obuenire debuisse, non ad Dionysium ex vxore secunda procreatum: eâdemque ratione ad Rodulfi potiùs, quàm ad Dionysij nepotes pertinere. Reginam Catharinam à Rodulfi nepotibus maternum

Bononia olim Gessoriacum.

num genus ducere. Qua oratione non modò regnũ poſcebat, verùm etiam ipſum regem Henricum, & quotquot ab Alfonſo reges fuere, malè captæ Portugaliæ hæreditatis accuſabat. Vnde quoniam par non erat ſtultam legationem cenſere, à quibuſdam existimatum eſt Epiſcopum Comingenſem ſpecie quidem petendæ Portugaliæ hæreditatis, ſed re vera miſſum, vt cum Portugalenſibus ſecretò aliquid contra regem Philippum ageret. quem Galli, qui cum Hiſpanis continuas ſimultates exercent, videbant omnium Chriſtianorum regum, quotquot vnquam fuere, ex Portugaliæ poſſeſsione potentiſsimum fore. Quod Catharinæ ius, quia nullum omnino erat, quoniam ex rerum Portugalenſium, Gallicarum, & Belgicarum monumentis conſtaret Alfonſum nullos ex Matilda liberos ſuſcepiſſe; & Robertum, qui poſt obitum Matildæ Comitatum Boloniæ obtinuit, non ex Matilda, ſed ex Matildæ ſorore Alida Claramontis & Aruerniæ Comitis vxore natum fuiſſe, ab omnibus neglectum eſt: mens tamen, & voluntas à quibuſdam probata. Et Antonius iuſſus matris ſuæ nuptias legitimas oſtendere quatuor teſtes dedit, duos è nouis, materteram inquam ſuam, & materteræ maritum, duos è veteribus Chriſtianis ortos; quos ſubornauerat, vt rogati de matris ſuæ nuptijs dicerent legitimas fuiſſe, ſeq; ipſis interfuiſſe. Qui ortum è veteribus Chriſtianis ducunt, conſcientia conuicti faſsi ſunt ſe quidem ab Antonio inſtructos fuiſse, vt affirmarent eius matrẽ Ludouico patri legitimè nupſiſse, re vera

tamen se nihil de hoc matrimonio scire. At materteræ maritus & matertera testificati sunt verum & legitimum connubium fuisse, seq; ipsis nuptijs interfuisse. Verùm minutatim de loco, tempore, & his, quæ factum circumstant, interrogati cùm inter se dissentirent, neq; eorum constaret oratio, rex Henricus ipsos tanquam apertè fictos falsosq; testes in carcerem conijci, & debitis supplicijs affici iussit: ipsumq; Antonium sedens iudex cum IV. Episcopis, totidemq; iurisperitis, quos ad cognoscendam secum causam adiunxerat, pronunciauit spurium esse non modò omnium opinione semper ita habitum, sed etiam à Ludouico patre voce, ac scripto sæpe; ac demum testamento renunciatū: sua quoq; confessione conuictum, quòd olim à Iulio III. Pontif. max. quibusdam legibus, quæ cōtra spurios sunt, absolui postulauerit; absolutusq; sit. Nec multi à lata sententia dies intercessêre, cùm à prioribus alteræ Gregorij XIII. Pontificis Maximi litteræ vel Antonij rogatu, quòd alios, quàm Portugalenses iudices appellasset, vel Alexandri Frumenti in Portugalia Nuncij Apostolici opera, qui cum Antonio magis facere, quàm cum rege Philippo existimabatur, regi Henrico redditæ sunt: quibus Pontifex maximus priores suas litteras interpretatus, quòd in illis Antonij causam agi tantùm in Portugalia, non etiam iudicari sensisset, apertè iubebat ne in Portugalia iudicaretur, sed iudicandi Romam ad se transmitteretur. Quod rex Henricus satis acerbè accepit: questusq his litteris

non modò authoritatem ſuam immeritò cõtemni, & integritatem in tam aperta cauſa violari, ſed etiã diſſenſiones ciuiles ali, & reipub. Portugalenſi ex varijs motibus occaſum afferri, aſperiùs, quàm eius mores ferebant, Pontifici reſcripſit. Atque illum hoc etiam malè habuit, quòd ſenſit Romæ per nouos Chriſtianos, quorum ortus à Iudæis eſt, agi, vt de Antonij cauſa iudicium, cuius maternum genus ex iudęorum ſtirpe profectum eſſe ſciunt, prolatetur: quoniam in magna ſpe habent ipſum aliquando ab omnibus regem creandum, ſi nullus denunciatus rex ſit. Cùm verò intelligeret Antonium cõtra iuſiurandum, quo iurauerat ſe re iudicata ſtaturum, ac nihil contra moliturum, multa mouere, ac modò plebem, modò ciuitatum & Dynaſtarum procuratores ambire, hortari, rogare, multaq; illis polliceri, vt ſe regem creent, quòd regis creatio ad ipſos pertineat, iuſsit illum ex vrbe Olyſsipone, totoq; vrbis agro intra certum diem excedere: edixitq;, ne poſthàc Olyſsiponem reuerteretur, comminatus illi, ni paruerit, pœnam, quæ contra non obedientes regis imperio, & contra perturbantes regni pacem & tranquillitatem conſtituta eſt. Paruit edicto regis Antonius: ſed mox acriùs ſtimulãte animum regnandi cupiditate Olyſsiponem redijt; eademq; mouere cœpit. Quod ſentiens rex Henricus illum vt reum citat; atq; adeſſe negligentem bonis omnibus ſpoliat; & ni è finibus regni excedat, pœnam cõſtituit, quæ de lædentibus regiam maieſtatem ſumitur. Graues quoq; pœnas contra

eos

eos ſancit, qui Antonium tecto exceperint, aut re aliqua iuuerint, vel eius rebus vllo modo fauerint. Poſt quæ Antonius procul à conſpectu regis Henrici latuit. At verò regis Philippi procuratores, quibus rex præceperat ſuo nomine regẽ Henricũ orare, vt ius ſuum benè perſpiceret, atq; vbi perſpexiſſet optimum eſſe, non dubitaret ſe regni ſucceſſorem Portugalenſibus denunciare, ſic de regis ſui iure apud regem Henricum diſceptant.

In regnum non morientis teſtamento, ſed propinquitatis iure ſuccedi. Regnum enim ei, quem vnum ex omnibus delectum ciuitatis principem, & reipub. moderatorem conſtituerunt ad tollenda ciuium diſsidia, quæ in noua regis creatione ex dominandi libidine ſemper enaſcerẽtur, hac conditione delatum à populo, vt in demortui regis locum qui propinquitatis vinculis coniunctiſsimus illi eſſet, ex legitimis natus nuptijs, ſuccederet. Quòd ſi plures eundem propinquitatis gradum tenerent, mas fœminæ, & maior natu minori præponeretur. Proinde regnum eſſe non demortui, ſed generis hæreditatem, eandemq; indiuiduam, ac iure ſanguinis adeundam: quæ non ad eum, quem rex moriens voluerit, ſed quem illi ſanguinis cognatione proximum natura fecerit, venit. Ipſi regi Henrico regem Philippum omnium, qui Portugaliam ſucceſsionis nomine petũt, neceſsitudine proximum eſſe: interiorem quidem Philiberto, non modò quia mater eius Iſabella ſemper auguſta Beatricem Philiberti matrem ætate anteiuerit, ſed quia ipſe

ipse rex Philippus Philiberto grandior natu sit; Catharina verò, quòd eam sexus nobilitate, & ætatis authoritate antecedat; at Rainutio, & quia maior ætate, & quia vno propinquitatis gradu propior. Nec magni momenti esse quod à Catharina affertur, à se patrem suum Odoardum repræsentari: qui si viueret, ipsi Henrico succederet. Nam in huius regni successione nullus nunc est fratrum filijs cum patruis concursus, inter quos repræsentationis ratio haberi solet. quoniam hi, qui regnum petunt, omnes consobrini sunt, regis Henrici fratrum, ac sororum filij: quorum personas spectare oportet, non parentum, quas hic referre non possunt. Id quod etiam antiquissimis legibus à Gothorum têporibus semper in Hispania seruatum est. Quin etiam si daretur posse parentes referri, certè Maria, si in viuis esset, & Catharina Odoardi filiæ sexum virilem patris nullo modo possent repræsentare. Non enim ius naturæ patitur, nec iuris rationes, quæ naturæ vim imitantur, volunt, vt quæ re vera est fœmina, repræsentationis iure pro mare habeatur. Quare patrem filia non in sexu, sed in gradu repræsentabit. Proinde licet ipsarum pater Odoardus Isabellæ regis Philippi matri honore sexus anteponeretur, non tamen ipsius Odoardi filiæ regi Philippo itidem anteponerentur, quæ ex fœminis mares fieri nequeunt. Quòd si nullum ius repræsentationis est Mariæ, nec à Maria quidem in Rainutium filium transfundi vllum poterit. Quamobrē Portugaliæ successionē regi Philippo iure

iure optimo deberi, quòd cõpetitores omnes ætate, insuper alium sexu, alium vincat propinquitate. Quinimmo leges ipsæ Portugalenses hoc ipsum statuunt, vt in istis succesfsionibus mas fœminæ, & mas natu maior cæteris omnibus præferatur. De Antonio se nihil velle dicere; quando leges omnes & instituta prohibent spurios non modò regnorum possessionem, sed ne aliorum quidem bonorũ hæreditatem vllam ab intestato adire. Illum verò esse spurium ipsi Henrico magis notum atque testatum esse, quàm alijs. qui hoc ipsum à fratre suo Ludouico sæpe audierit: à quo rogatum Põtificem maximum etiam sciat, vt ijs legibus filium suum Antonium solueret, quæ prohibent spurium sacris initiari, dignitates ecclesiasticas obtinere, in testamentis hæredem nominari. Nec valere Ioannis huius nominis primi Portugaliæ regis exemplum, quòd spurius fuerit. Non enim iure sanguinis regnum obtinuit, sed à populo rex creatus est, cùm è regia stirpe nemo superstes esset non spurius, qui Ferdinando mortuo iure posset succedere. siquidem eius filia Beatrix spuria esse credebatur. At nunc regis Henrici cognatos extare, ad quos regni hæreditas iure pertineat. Hæc, atque huiusmodi alia regis Philippi ministri de regis sui iure dicunt: eaque tum argumentis ductis ex naturæ initijs, & ex legum authoritatibus, tum præstantissimorum iurisperitorum sententijs confirmant. Quamobrem Henricum orant, vt quãdo regis Philippi causam omnium excellentissimorum iurisperitorum non solùm Castellanorum, sed

etiam

etiam Portugalensium, & Italorum, atque aliarum nationum iudicio sinè vlla dubitatione optimam & æquissimam esse videt, atq; ad cæterorum regnorum suorum incolumitatem, & totius reip. Christianæ tranquillitatem maximè referre, ipsius regis Catholici ius rectè, atq; extra iudicium perspiciat: & quod certum est in controuersiam non adducat: neve regem ab omni foro & iudicio liberum iurisconsultorum sententijs subijciat, & eorum, quorum animi facilimè possunt odio & amore permoueri. His ipsis argumentis, quæ à regis Catholici ministris afferebantur, vtens Carolus à Ruuere fatetur Emanuelem Philibertum in hac regni petitione à rege Philippo vinci, quòd eo sit minor ætate, sed Catharinæ & Rainutio præferendũ, quòd illam sexu, hunc antecedat propinquitate. At Dux Brigantinus contra regem Philippum & Emanuelẽ Philibertum pro Catharina repræsentationem, contra Rainutium propinquitatem vsurpat. Ferdinandus Farnesius verò repræsentationem contra regem Philippum & Emanuelem Philibertum pro Rainutio, sexum contra Catharinam proponit. Sic in excellentissimorum iurisperitorum concilio regis Henrici iussu habito quæ à quoque dicebantur magno cum studio agitata; & de singulorum actionibus disputatum diu & permultum est. Ob quas concertationes rex Henricus, qui Portugalensibus natiuum regem esse cupiebat, & suo iure priuare quempiam nolebat, à multis persuasus est publicæ tranquillitatis causa, vir alio-

quin summæ castitatis & sanctitatis, vxorem ducere, si quos liberos susciperet, vnde omnem controuersiam tolleret. Quoniam verò oportebat absolui à Pontifice maximo lege, qua vetitum est sacris initiato vxorem habere, huius rei gratia constituit Odoardum Castroblancum nobilem Olyssiponensem ad Pontificem Romam mittere. verùm intereà in febrim incidit: è qua cùm minimè recrearetur, sed continuata motiuncula in dies extabesceret, à nuptiarum cogitatione destitit, atque animum ad declarandum successorē suum aduertit. Postremò cùm regis Philippi causam optimā esse cognosceret, à qua starent peritissimi legum, atq; animaduerteret Portugalenses à Castellanis alienos imperium regis Philippi non satis æquis animis accepturos, optimum factu iudicauit, vt regis Philippi actioni & Portugalensium voluntatibus vtilitatibusque consuleret, regnū, quod alioquin iure deberetur, certis quibusdam pactionibus illi tradere, quæ Portugalensium commoda respicerent. Et quidem rex Philippus ad omnem æquā pactionem veniebat, vt Portugalensium animos conciliaret, ac quietè regnum obtineret, & bellum contra Christianos & sui generis homines effugeret. „ Præstat enim de suo iure interdum aliquid remittere, quàm totum violenter velle retinere.
Verùm Procuratores ciuitatum postquàm hoc cōsilium regis Henrici olfacere incœperūt, vt illi obuiam irent, quæsiuere an extincta regia virili & legitima prole sibi liceret quē vellent regem creare.
Quibus

Quibus responsum est nō licere; quia regnum hæreditarium foret, non in populi arbitrio & potestate situm, partim dotale, partim armis partum. Intereà pestilentia Olysiponem incessit, malum dirum & miserabile, omnibus commune, corporum contactu serpens. Quamobrem vitandæ contagionis causa in cœnobium S. Benedicti, quod vetus appellant, in suburbio secedit. vbi Christophorum Moram ad se accersit. ait velle se certis pactionibus regnum Philippo tradere: rogatq; an ius vllum procuratorium in hac re habeat. ille ius, quod habet, profert. quod quia inualidum videtur, aliud à rege Philippo mitti postulat. quod mox missum est. Sæuiente autem quotidie magis pestilentia ex Olysipones suburbio, mense Octobri, anno M. D. LXXIX. Almerinum proficiscitur, vt rebus regni meliùs illic consulat: ibiq; totius regni concilium indîcit. Almerinum est pagus è regione Santarenæ (quod oppidum veteres Scalabim nominarunt) inter quæ flumen Tagus fluit XL. m. pas. supra Olysiponem. Locus planus & patens, à dextra & sinistra collibus latè cinctus, frugum ferax, venatione amœnus, hyeme saluber, regijs ædibus nobilis: vbi Portugalensium reges hyberno tempore propter aëris temperationem vitam degere consueuerunt. Postquàm Almerinum peruenit, cum Osunorum Duce & Christophoro Mora de pactionibus agere, quibus Portugalia regi Philippo tradatur. At rex Philippus sibi persuadens ob Portugalensium vetus in Castellanos odium sibi ius suum

armis aliquando repetendum fore, ac doctus à sacrarum rerum peritis licere sibi absque crimine bello persequi ius, quod iniustè sibi eripitur, quia Rex ex se iustè bello vindicare illatam iniuriam potest, quoniam superiorem iudicem non habet, qui damnum æstimet, lucroq; compenset, quæ ad bellum pertinerent comparari constituit. In Hispania multas peditum & equitum leuis, ac grauis armaturæ copias cogi; Italos & Germanos conduci; ex Sicilia, Neapoli, Mediolano Hispanorum præsidiorũ partem accersiri; arma, tormenta, commeatum vndiq; conuehi; magnam insuper classem nauium & triremium instrui, eo consilio, vt si rex Henricus è vita cessisset, & Portugalenses regnum ex æquo & bono dare sibi noluissent, ipsum armis peteret: sin aut Henricus in vita diutius fuisset, aut Portugalenses spontè sibi regnum dedissent, arma in religionis Christianæ hostes transferret; vel rem aliquam aliã subiectis sibi populis gratam, quam fortuna, vel tempus suasisset, efficeret. Cæterùm rex Henricus Almerini, vbi Antistites, Reguli, & ciuitatum Procuratores in indictum concilium ex regni more cõuenerant, intentus Portugaliam regi Philippo certis conditionibus tradere, vt ad illas faciliùs Portugalenses induceret, per Antonium Pineirum Episcopum Leriensem eos priùs edocuit regni successionem omnium sapientum iudicio duos potissimè spectare, videlicet regem Philippum & Catharinã Ducis Brigantini vxorem: sed eorum vtrum magis spectet satis anceps & dubium adhuc esse. Verùm

si pro

ſi pro vtroque ſententia feratur, magna vniuerſæ Portugaliæ pericula procreanda. Proinde videri ſibi ſatius eſſe regnum quibuſdam æquis conditionibus regi Philippo tradi, ſi ante ipſum ſobrinũ ſuum mori ſibi contigerit. Sic enim belli damna vitari, & reip. Portugalenſi optimè prouideri. Deinde accipiens quòd procuratores ciuitatum intelligerent mandatum eſſe dumtaxat de concordia inter regem Philippum & Catharinam agi, rurſum per eundem Pineirum eos edocuit de pactionibus eſſe tantummodò inter regem Philippum & Portugalẽſes agendum: illud verò quod de ſucceſsionis iure regis Philippi & Catharinæ in priore legatione dictũ eſt, ea ratione dictum fuiſſe, vt ſignificaretur inſtare diem, quo ſecundum regem Philippum ſententia feratur. Ideoq; ſe eos monere, ac magis magiſque ſuadere, vt vltro regi Philippo certis, & vtilibus cõditionibus regnũ concordiſsimè dedant. Eodẽ quoq; tempore Catharinã per Paulũ Alfonſum iuriſperitũ, cuius opera multum vtebatur, hortatus eſt ad faciẽdam ſponte, ad quam publicæ tranquillitatis cauſa compelli poterat, cum rege Philippo & ſe dignam, & ſuis rebus vtilem pactionem; quòd ab illo bonitate cauſæ, ab Antonio gratia apud populum vinceretur. daturum ſe operam, vt inter eos conueniat. Quinetiam eodem die, quo animam exhalauit, per tres regni miniſtros hortatus eſt ciuitatis Olyſiponenſis Procuratores, vt aliarum ciuitatum Procuratoribus perſuaderent de pactionibus agere, quibus regnum Philippo cum pace tradant. Sed

Catha-

Catharina de pactione nihil audire vult: & Procuratores, licet ad pactiones Antiſtites & Reguli veniant, quò magis probari regis Philippi cauſam audiunt, eò magis de ſuo iure inſtant, aſſerentes neminem debere ſanguinis iure ſuccedere, ſed à Portugalenſi populo Portugalenſium regem eſſe creandum: contenduntq́; vt Henricus hoc ius populo eſſe pronunciet. Ad quorum rationem cùm certa regis denunciatio retardaretur, miniſtri regis Philippi regẽ Henricum etiam atque etiam hortari, ne ob plebem modo vllo cunctaretur ſucceſſorem ſuum ad præſcriptam regni formulam renunciare. Proinde rex Henricus & à regis Catholici miniſtris, & à regni cura ſtimulatus volens omnino regem Philippum ante extremum vitæ ſuæ diem Portugaliæ regem in concilio denunciare, ac motũ aliquem populi grauiorem timens, armatorum hominum manum ex vicinis agris contraxit, recuſans copias, quas illi rex Philippus offerebat, vt earum præſidio tectus & ſuam dignitatem retineret, & de regni ſucceſsione liberiùs iudicaret. Tunc ciuitatum Procuratores de creando rege quæſtionem repetierunt, ſperantes hoc interim ſpacio regem Henricum nulla facta regis ex certa formula denunciatione vi morbi conſumptum occaſurum: factã verò per Pineirũ denunciationem irritam fore. Quibus biduum ad id denuo inquirendum datum eſt, cõtra nitentibus regis Philippi miniſtris: quòd iſtud erat moras trahere. omnem autem cunctationem procreare multa incommoda, & pericula poſſe. Interim nulla

alia

alia, quàm per Pineirum facta denunciatione, rex Henricus annis, curisq; cõfectus obijt pridie Kalend. Februarij, Ann. M. D. LXXX. ætatis verò suæ LXIX. Eo mortuo Gubernatores, quorum nomina paulò ante suum obitum diuulgauerat, regni gubernationem susceperunt, Georgius Almeida Archiepiscopus Olysiponensis, Ioannes Mascharenias, Franciscus Saa, Ioannes Telius, Didacus Lopius Sosa. Antonius, qui Scalabi latebat, confestim Olysiponem ad tentandos multitudinis animos aduolauit: atq; à Senatu contendit, vt ius suum in regnum cognosceret. Qui ex consilio præsertim Fernandi Pinæ magna authoritatis Senatoris respondit nullum experiundi iuris apud se locum esse, sed Gubernatorum sentẽtijs & decretis obtemperandum, perinde vt iurati sunt sese facturos. atq; illi minimè conquiescenti, sed multa in remp. molienti deinde edixit, vt ex vrbe excederet; alioquin se alia via reip. pro suo munere consulturum. Quare commotus Antonius amicorum concilium conuocauit: in quo variæ sententiæ dictæ sunt. tandem in eam sententiam iuit, qua commonebatur ne quid contra Senatus consultum & Gubernatorũ authoritatem faceret, vnde in se aliquã inuidiã concitaret. Itaq; vrbe egressus est, atque ad Bethlem templũ nascenti Christo dicatum iuxta litus Tagi III. M. pass. Olysipone distans, fluminis ostio propius, quasi patruo parentaturus abijt: ac mox illinc Scalabim redijt, imperans vni ex suis famulis, quem maximè audacem & fidum sibi cognouerat, vt Fernandum

nandum Pinam interficeret. Ille Fernandum obseruat, & obtruncat: comprehensus indicium profitetur: factusq; Senatoris necis reus omnium Gubernatorum regni Sententia suspendio damnatur. Cæterùm significans Antonius velle se Gubernatorum decretis parere, quoniam his ipsis diebus tertiæ Põtificis maximi litteræ ab Alexandro Frumento Georgio Almeidæ redditæ erant, quibus causæ de matris suæ nuptijs, sublatis alijs, ipsi Alexãder & Georgius iudices constituebantur, institit vt constituti à Põtifice maximo iudices de sua causa cognoscerent, ac iudicarent. Dux Osunorum & Christophorus Mora cæteriq; regis Philippi Legati singulis regni ordinibus regis sui litteras dederunt, & pro litterarum sententia postularunt, vt regnum spontè regi suo traderent, ad quem optimo iure peruenerit. Quo de iure dixerunt Rodericum Vaschiũ ante ipsos planiùs disputaturum. Tum Vaschius, Rex Philippus, quippe princeps absolutæ politiæ, nullius sententiæ obnoxius est; sed ius suum ex se exequi potest, quod omnes legum periti optimum esse docẽt, cùm iudex nullus sit, cuius sententiæ stari debeat. Neq; enim Portugalenses possunt ea de re iudicare, de qua simul experiuntur. Nam asserunt regnum nulli iure successionis deferri debere, sed populo creandi regem ius esse. Nullum autem naturale, & ciuile ius patitur quempiam de suamet causa iudicare. Quinetiam rex Henricus, cui soli de successore iudicare fas erat, ipsi Philippo, cuius causam optimam esse perspexerat, regnum adiudicauit:

suasitq;

ſuaſitq́; Catharinæ, & Portugalenſibus cum illo pactionem aliquam facere. Adhæc neque regi Philippo, neque ipſis Portugalenſibus conuenit ſententiam vllam expectari. Nam dum tempus neceſſariò dicendis ſententijs & de nuptijs matris Antonij, & de populi authoritate,& de competitorum iuribus longiſsimè protrahitur, regis Philippi rebus periculum procreatur, & Portugalia ſumptibus exhauritur, atque externorum hominum, qui aduocantur,moribus & doctrinis inficitur. Cæterùm in potentiſsimi, iuſtiſsimi, ac ſanctiſsimi regis ditione res Portugalenſis ampliſsima & firmiſsima erit. Quamobrē ſi æquitatē, ac regis Henrici voluntatē ſequentes regi Philippo debitum regnum vltro detulerint, ſibi ipſis optimè conſulent. Hæc eadem quoq; Vaſchius Olyſsipone magiſtratibus copiosè diſerteq́; diſſeruit. Cuius orationem aliqui probarunt; quidam ad reſpondendum ſpacium petierūt. Gubernatores autem reſponderunt optare ſe quidē regi Philippo, ſed minimè poſſe regnum abſq; certorum iudicum ſententijs cuiquam deferre. Nec tamen, cùm iuriſperitos conſuluiſſent an ius procuratorium à ciuitatibus datum ijs, quos in regni concilium ad regem Henricum miſiſſent, adhuc ratum foret, & reſponſum eſſet non ampliùs valere,quòd ad regem Henricum, non ad Gubernatores miſsi eſſent, ſed ad nouos conuentus agendos nouo iure procuratorio opus eſſe, nouum concilium indixere: nec conſtitutorum à rege Henrico iudicum nomina in apertum retulere, quòd priùs de nuptijs

matris Antonij, & de populi authoritate, quàm de competitorum iuribus agendum dicerent. Instant nihilominùs regis Philippi ministri monendo, suadendo, pollicendo regnum poscere: nec solùm vniuersos, sed etiam singulos regis sui causæ bonitatẽ docent: & beneficentiam, & quæ inter reges ipsos Henricum & Philippum conuenerant proponunt. quorum summa hæc ferè erat. Regem Philippum, si Portugaliæ regnum, alioquin iure propinquitatis sibi debitum, spontè tradatur, spondere nec priuilegia, neque immunitates ciuitatum Portugalensium vnquam imminuturum; non mores, non leges, non iudicia commutaturum; eadem regni, ac regiæ munera, eosdemq; ordines militares retenturum. Magistratus non nisi Portugalensibus mandaturum: eisdemque Ecclesiarum, & sacrorũ militarium ordinum dignitates & fructus distributurum. Magistratus omnes ciuitatum etiam se absente semper eodem, quo nunc, modo mandandos. Nulla ratione vectigal vllum ex Ecclesijs Portugalensibus vnquam exacturum. Idem sacerdotum collegium ad res sacras faciendas, quod reliqui reges, Olyssipone conseruaturum. Dominatum in alios, & regia iura nulli, nisi Portugalensi ciui daturum; & quæ ab aliquo ad ius regium bona redierint, ea non sibi addicturum, sed illius propinquis, aut alijs benemerenti bus impertiturum. De rebus iudiciarijs, & pecuniarijs eodem, quo nunc, ritu in Portugalia iudicandum. In nummis non alia signa, quàm quibus Portugalensium reges semper

vſi ſunt, inſignia impreſſurum. In arcium præſidijs nonniſi Portugalenſes collocaturum. Ad inſtruendam claſſem, cogendum exercitum, adminiſtrandum bellum pro rep. Portugalenſi Portugalenſium opera vſurum, nauarchorum, militum, ducum. In Portugalia quoad licuerit ab aliorum regnorum cura manſurum: nec hoſpitia, quæ in Caſtella aſſolet, imperaturum: ſed morem in hoc Portugalenſem obſeruaturum. Cùm abire contigerit, vnum aliquem ex ipſis Portugalenſibus, aut cognatum aliquem & affinem ſuum regendis pro ſe regni gubernaculis relicturum. nec non filium ſuum ſtirpis regiæ principem inter Portugalenſes educandum è Caſtella in Portugaliam, ni quid obſtiterit, miſſurum. Portugalenſium ordinum conuentus de regni negocijs non niſi in Portugalia acturum. Vbicunq; locorum fuerit, Portugalenſes homines apud ſe habiturum, per quos regni negocia conficiantur: & quæ ab his mandanda ſint tabulis, Portugalenſi lingua mandentur. Se more Dominorum Burgundorum Portugalenſes mares in famulatum ſuum recepturum: reginam verò Portugalenſes fœminas; easque deinde in matrimonio locaturum. At Portugalenſium regum more nobilium filios poſt duodecimum ætatis annum apud ſe pro familiarũ ordinibus, non nobiles in regijs claſsibus ſtipendia (quæ Portugalẽſes moradias appellant) merituros: ac ſingulis annis CC. Portugalenſes certis ſtipendijs in ſuum famulatum adſcripturum. Portoria confiniorum Portugaliæ & Caſtellæ ſublaturum. Res

ad vitæ vſum neceſſarias ex Caſtella Portugalenſibus, quantum vtrorumque populorum commoda ferent, ſuppeditaturum. Poſtremò CCC. m. ducatorum in vſus pauperum, & captiuorum ipſis largiturum. Quas cōditiones aduerſarij regis Philippi cælatas voluiſsent, ne qua eius benignitas appareret. Nec acceptæ ſunt tamen, quòd in diuerſas partes diuiſi eſsent. Quamùis enim eſſet omniū eadem voluntas natiuum regem habendi, tamen cùm id fieri non poſſet, aut quamægerrimè poſſet, diuerſæ voluntates, & varia pro cuiuſque libidine ſtudia extitere. Antonium plebei amplectebantur, & nobiles aliquot: in quibus Ioannes Portugalius Epiſcopus Igæditanienſis, Franciſcus Portugalius Comes Viminoſenſis, Emanuel Portugalius, Didacus Meneſius, Emanuel Sylua, Didacus Botellius. Pauci Catharinæ Ducis Brigantini vxori ſtudebant, ſcilicet, neceſſarij, & conſanguinei, quíq; à Duce Brigantino beneficia habebant, vel accepturos ſe aliquando ſperabant. Maxima pars nobilium vel cernentes vires Portugalenſium modicas eſſe, quibus regi Philippo reſiſteretur, vel eius cauſam probantes, vel magnorum præmiorū ſpe adducti eius partes ſequebantur, clam tamen, quia plebis inuidiam ob commune in Caſtellanos odium extimeſcebant. Sed & nonnulli, qui publicam pacem & tranquillitatem amare videbantur, iuri ſtandum aiebant. Cuius quidem charitatis ſpecie bonorum & ſimplicium hominum volūtates à rege Philippo faciliùs alienabant. Quidam præterea cenſebant nouum

Igædit. vulgò de la Guarda.

nouum regem creandum. Quidam etiam nulli addicti, atque ab omni negocio remoti in pagis, ac villis exitum rei expectabant. Nec Gubernatorum idem erat omnium sensus, eademque voluntas. Nã Georgius Almeida indifferens erat, neque vllam in partem mouebatur: Ioannes Telius contra regem Philippum stabat: reliqui pro rege Philippo; sed, ne in populi offensionem incurrerent, à rege Philippo alieniores se simulabãt. Verùm vt regno prouidere viderentur, Portugaliæ partes suis quamque ducibus custodiendas distribuerunt. Cuius rei gratia libet Portugaliam in suas partes diuidere. Portugaliam Scriptores in Transtaganam, Cistaganam, & Interamnem discreuerunt. Transtagana ea pars est, quæ fluminibus Tago & Ana, finibusque Castellæ continetur, quos Seuerus fluuius exiguus terminat: atque à meridie coniunctam habet Algarbiorum, qui olim Turdetani appellati sunt, regionem, quæ Oceano abluitur. Cistagana verò fluminibus Tago & Durio, atque occidentali Oceano clauditur. At Interamne inter flumina Durium & Minium iacet, ecclesia Bracarensi illustris; à qua etiam Callæcia Bracarensis nominatur: eique continens est regio Transmontana; in qua Brigantium est oppidum insigne, amplissimi Ducatus caput. Quare Portugalia nec totam Lusitaniam continet (nam extrema Castella pars Lusitaniæ est) & partẽ Hispaniæ Tarraconensis amplectitur, nimirum eã, quam Callæciam Bracarensem nominari diximus. Igitur Gubernatores Interamnem Ludouico Brito, Trans-

Transt. vulgò Alentejo.

Seuerus vulgò Senoro.

Transmontanam Ferdinando Menesio, Transtaganam Didaco Menesio, Algarbium Odoardo Menesio, & quod in Transtagana oppidum est, Cetobrica olim appellatum, nunc Setubal, situm ad sinum, quem in terram influens ab occidente Sole Oceanus efficit, Antonio Munio Barreto commendarunt. In vrbis Olysipones, & fluminis Tagi, & vicinarum maritimarum orarum, quæ in Cistagana sunt, custodia, cui Petrus Cugna à rege Henrico præpositus fuerat, posuerunt etiam Emanuelem Portugalium & Tristanum Vasæum: quem etiam præfecere arci, cui nomen à sancto Iuliano, in ipsis Tagi faucibus. Munitioni, quam contra hanc arcem è terra & lignis extruxerant in parua, humili, & arenosa insula, Cauezzasicca nominata, Petrum Barbum præposuerunt. Quæ extra fauces est intra magnum promontorium arx ad oppidum, quod Cascale vocant, à quo ipsum promontorium posteà nomen accepit, eam Antonio Castrensi concrediderunt. At turres, alteram, quam Bethlem nuncupant à templo, quod nascenti Christo dicatum diximus intra fluminis claustra in dextra ripa, Ferdinando Syluio, alteram, quam veterem appellãt, è regione Bethlem in altera fluminis ripa Roderico Laurentio Tauaræ custodiendas tradideruut. Præterea Conimbricam Petro Guedio Sosæ, Lauarem Ioanni Vasconselæ, Lamecam Francisco Almeidæ, oppida in Cistagana; atque alia alijs defendenda commiserunt. Adhæc Frãciscum Barretum in Galliam miserunt ad reginam Catharinam & Henricũ eius

Lauare vulgò Aueiro. Lameca vulgò Lamego.

eius filium III. Gallorum regem: quibus Portugalẽsium regis Henrici mortem nunciaret, & rerum statum exponeret, ac fidem faceret Portugaliæ Gubernatores in denũciando rege nulli iniuriam facturos; simulq; auxilia posceret contra eos, qui vi vellent Portugaliam petere. & Petrum Dorum, qui Olyssipone Consul Gallorum erat, illi socium adiũxere, quocum multa secretò transegerant. mandarunt etiam quoscunque posset milites Gallos in reditu secum conducere. Insuper optimatum concilium instituerunt, in quo de defendendo regno consilia haberentur. Hac vsi diligentia Gubernatores visi sunt regnum velle munire, ac contra regem Philippum arma parare: tamen neq; ad conducendos milites Barreto pecuniam dederunt, nec præfectis regionum, oppidorum, & arcium ea, quæ ad propugnationem & defensionem vsui forent, suggesserunt, hinc populi Portugalensis odium, hinc regis Philippi potentiam & offensionem reformidantes. vnde nec cum pace illi regnum detulere, nec bello regni possesione prohibuere, neutri ob id chari. Et rex Philippus post nunciatam regis Henrici mortẽ creauit imperatorem exercitus Ferdinandum Aluarum Toletanum Ducem Albæ, vnum ex primarijs totius Hispaniæ, ac rei militaris scientissimum virum: eumque iussit in extremos fines Castellæ, quibuscũ Portugalia continens est, proficisci, ibiq; totum exercitum maturissimè contrahere. Tum etiam ad Alfonsum Peretium Gusmanum cognomento Bonum Ducẽ Metimnæ Sidoniæ in Bætica confi- *Metimna Sidonia olim Asyla.*

confini Algarbijs; & ad Petrum Portocarrerum Marchionem Villænouæ, & ad Petrum Velaſcum Paxauguſtæ præfectum, & ad Beltranum à Cueua Alburquequenſium Ducem in extrema Caſtella Tranſtaganis Portugalenſibus finitimos; & ad Petrum Gartiam Epiſcopum Cauritanum, & ad Rodericum Paccecum Marchionē Seralui, & ad Hieronymum Fontium præfectum Mirobricæ partim in nouæ, partim in veteris Caſtellæ finibus vicinos Ciſtaganis; & ad Didacum Henrichium Guſmanū Comitem Albæ, & ad Io. Alfonſum Pimentelium Comitem Beneuentanum in eiſdem veteris Caſtellæ finibus Trāſmontanis propinquos; & ad Gaſparem Portocarrerum Comitem Montis regij, & ad Gartiam Sarmētum Sotomaiorem Dominum Saluaterræ, & ad Didacum Thurecrematum Epiſcopum Tydenſem, & ad Petrum Fernandum Caſtrēſem Comitem Lemi in Callæcia Interamnenſibus proximos ſcripſit, vt quas poſſent copias cogerent, atque in armis ad omnem caſum paratas haberent: rem frumentariam curarent, neque in Portugaliam vlla cibaria inferri ſinerent: flumina, loca, regiones, oppida, arces Portugaliæ benè perſpicerent, ac diligenter fines ſuos cuſtodirent; & Portugalenſes omnes, quotquot in fines ſuos introirent, obſeruarent, qui, cur, qua via, ac quomodo aduenirent. cæterùm amicè & beneuolè ſe cum Portugalenſibus gererēt, & de æquitate ſuæ cauſæ illos docerent, ac promiſſis & beneficijs allicerent. Atque etiam ſtatuit Paxauguſtam ire, oppidum in extrema Caſtella Portugaliæ

Paxaug. hodie Badajos.

Caurita hodie Coria.

Mirobr. hodie Ciudad Rodrigo.

Beneuente olim Maliaca.

Tyde vulgò Tuy.

tugaliæ proximum, vbi exercitus componendus erat, vt vel amicè, aut vi Portugaliæ possessionem adiret; ac si vis vlla adhibenda esset, illam sua præsentia temperaret. Nam omnino ius suum exequi statuerat, bono tamen modo, vt neque in negligendo stoliditas, neque in repetendo reprehenderetur acerbitas. Itaque IIII. Non. Martij Madridio proficiscitur: ac reginam cum liberis subsequi iubet. atq; ad ædem S. Mariæ ad Aquas Lupias veniunt: in qua regi Henrico iusta magnificè persoluunt. At Portugaliæ Gubernatores vt regem Philippum Madridio profectum, & Portugaliæ finibus appropinquare audierunt, Gasparem Casalem Episcopum Conimbricensem & Emanuelem Melum Oratores ei obuiam miserunt, qui illum orarent, vt ne armis Portugaliam peteret, sed denunciationem expectaret, quæ in totius regni concilio quamproximè fieret. Oratores regem Philippum ad Aquas Lupias conuenere; atque illi quæ in mandatis habebant exposuerunt, vt armis abstineret, denunciationem expectaret. Gubernatoribus fas non esse regnum cui velint ipsi tradere, sed cui delecti à rege Henrico iudices adiudicauerint. idq́ue eos se facturos iurasse. Sin aliter agerent, non modò iusiurandum violaturos, sed etiam regni competitoribus iniuriã facturos. atque etiam si vellent absque iudicibus illi regnum tradere, nihilominùs absque totius regni concilio id facere nullo pacto posse. Adhæc æquũ esse ipsum regem Philippum vnà cum alijs competitoribus causam ijs iudicibus committere, qui inter

Madrid. olim Mãtua Carpentanorum.

ipſos conueniant. Quibus rex Philippus reſpondit, Laudare ſe Gubernatorum in remp. ſtudium, quod ex ipſa legatione intelligit, atq; optare ſibi fas eſſe ipſorum poſtulatis ſatisfacere, ſicut omnibus in rebus morem geret, quarum æqua, & honeſta erit poſtulatio: tamen neque ius ſuum ferre, neque regni vtilitatem pati, vt illis de his, quæ poſtulant, obſequatur. Verùm illos pro æquo & bono facturos, ſi, cùm ius ſuum optimum, & iudicem cauſæ nullum eſſe idoneum agnoſcant, cuius ſententiæ ſtare oporteat, regnum ſibi deferent, nec moram vllam interponent; quando omnis mora magnum rebus ſuis procreare periculum poteſt. Nec iuriſiurandi religionem, qua ſe aſtrictos aiunt, vllam cenſeri: quoniam vanum eſt iuſiurandum, quo quis iurat ſe id facturum, quod fieri non poteſt, aut certè non debet. Itaque ſe illis ſuadere, vt omni mora reiecta ſibi regni à Deo dati poſſeſsionem tradant, & fidẽ publicam dent. id quod etiam rex Henricus faciendum ab illis iudicauit. Debere autem ipſos & ad Dei voluntatem, & ad regis Henrici ſententiam ſuos ſenſus & animos accommodare. Quod ſi fecerint, quemadmodum eos facturos pro ipſorum probitate & prudentia ſperat, ſe illos multis beneficijs ornaturum, non ſolùm ijs, quæ à Duce Oſunæ propoſita ſunt, ſed etiam alijs, quæ honeſta, & opportuna fuerint. Deinde poſt datam funeri auunculi operam ex Aquis Lupijs profectus, Emeritam petijt. Eumq́ue rurſum legati Emeritæ conueniunt: eadem, quæ antè, poſcunt, vt bello ſuperſedeat, cõ-

Emerita vulgò Merida.

uentum regni fieri patiatur, renunciationem expectet. Gubernatores non posse aliter illi regnum deferre & iurisiurandi propria religione, & aliorum ratione. Quos rex ijsdem responsis, quæ antè dederat, à se dimisit. Ac mox Emerita discedens, Paxaugustam III.m.pass.hinc à Portugaliæ finibus peruenit, vsus lentis itineribus, vt spacium esset contrahendi exercitus. Et Portugaliæ Gubernatores quatuor (nam quintum Ioannem Telium Collegam Olysiponem præmiserant, qui eius Ciuitatis rebus præesset) initio mensis Iunij ex Almerino Setubal abierunt. vbi totius regni concilium indixere. A quorum discessu Antonius liberiùs sese gerere cœpit, non iudicum sententias, non Gubernatorum decreta, non denunciationem vllam regis expectare: conuenticula habere, Procuratores ciuitatum à concilio retrahere, nunc hos, nunc illos ambire, blanda oratione quemque appellare, &, si se regem fecerint, magna omnibus præmia polliceri. Eius studia rex Philippus intelligens, & Gubernatorum dubios animos cognoscens, ad Ferdinandum Aluarum Toletanum scripsit, qui Ellerenæ haud longè hinc erat, ex vicinis Bæticæ maritimis oris, & stationibus copias colligens, ac res belli proprias administrans, vt properaret omnes copias contrahere, atq; exercitum ad Paxaugustam componere. Toletanus Ferdinandum filium cum Sancio Auila militiæ magistro & Baptista Antonello architecto Paxaugustam ad deligendum castris locum misit: ipse interim militum numerũ iniuit. Recensita sunt

II. m. equitum, peditum XXII. m. præter VI. m. rusticanorum hominum, qui ferramenta ferebant cùm ad alios vsus, tùm ad sternendam viam, per quam bellica tormenta pertraherentur. Hispanorum accersitorum ex præsidijs Mediolani & Neapolis III. circiter m. quorum præfecti Petrus Sotomaior, & Petrus Gonzales Mendoza: collectorum verò in Hispania X.m. quibus præerant Ludouicus Henrichius, Gabriel Nignus, Antonius Morena, Petrus Ayala. Germanorum III. m. & D. sub imperio Comitis Hieronymi Lodronis. Italorum IIII. m. & D. quorum præfecti Prosper Columna, Vincentius Caraffa, Carolus Spinellus Petro Medici parebant. Etsi enim longè plures Itali & Germani nauibus aduecti fuerant, tamen ad Calpem iuxta fretum Herculeum in statiuis magnam eorum partem vis morbi absumpserat. Postquàm Ferdinandus filius locum castris delegit in planitie, quæ inter flumina Seuerum & Anam iacet, vulgari nomine Cantillana, eò exercitum conduxit, & tormenta ænea LIIII. cum magna copia pulueris tormentarij, quibus Franciscus Alaua præerat; & ad pertrahenda ipsa tormenta carros D. & ad ferenda cibaria carros ad VI.m. Simulq; Aluarum Bazanum regiæ classis præfectum litteris monitum fecit, vt classem ad omne imperium instructam paratamq; haberet. At Portugaliæ Gubernatores nec regi Philippo regnum deferunt, nec se contra eius arma muniunt, neq; de defensione, neque de deditione cogitant. Et concilium, quod de regni defensione instituerant,

Calpe vulgò Gibraltar.

stituerant, non ad prouidendas res bello necessarias, sed ad excitandos populorum animos contra Castellanos frequenter conuocatur. In quo multus est Martinus quidam Gonzales, vir sacris initiatus: cuius consilio litteræ ad Episcopos ciuitatum, & religiosarum familiarum præfectos scriptæ fuerant, vt concionatores in templis populum ad defendendam communem libertatem & salutem adhortarentur. Vnde à multis sæpe contra regem Philippum & Castellanos habitæ sunt orationes non pietatis & religionis, sed odiorum & iniuriarum plenæ. Rex Philippus rebus omnibus ad bellum comparatis, tametsi populi Portugalensis temeritas, Gubernatorum tarditas, Antonij machinationes omnem cunctationem reijcere, quæ multorum bonorum sæpe parit amissionem, & exercitum in Portugaliam quamprimùm immittere suadent, tamen priusquàm id faciat, vt æquitatem sequi, non vim suscipere videatur, Gubernatores præmonet se posthàc nihil cunctaturum, quin in Portugaliam à Deo sibi datam ingrediatur; cùm omnis temporis dilatio plena periculorum sit. Sole clarius esse astu peti à se vt denunciationem expectet, vt interim auxilia contra se comparent, vel casus aliquis interueniat, qui regni possessionem impediat. Regni concilium in mensem Maium ab ipsis indictum: mensem Maium elapsum esse, ac nullosdum Antistites, aut Dynastas, aut ciuitatum Procuratores conuenisse. quinimmo permultas ciuitates adhuc nullos procuratores fecisse, nec facere velle. Se non ignorare

rare quæ à quibuſdam Portugalenſibus cum exteris hominibus contra ſe agantur. Sed neque ſibi vtile claſſem, cùm nauigationis idoneum tempus eſt, incluſam in portu contineri, non maritimas oras Portugaliæ cuſtodiri, non exterorum auxilia prohiberi, non inimicorum acceſſum vetari: neque æquum eſſe ingentem exercitum in eiſdem locis diutius retineri, cibaria fruſtra conſumi, fideles ſibi Caſtellanos pluribus incommodis affici, ac bonos Portugalenſes ſibi legitimo domino parere volentes ab improbis ciuibus vexari, qui reip. tranquillitatem malis conſilijs, & conatibus perturbant. Teſtificari tamē ſe nihil cuiquam hoſtile facturum, qui non ad vlciſcendum, ſed ad benè promerendum de ſuis Portugalenſibus veniat. Quòd ſi qui fortè inſolenter, & ſine iudicio reſtiterint, eos debellaturū; reliquos ſumma charitate amplexurum, ac ſingularibus beneficijs ornaturum. Atque ad præfectos regionum & vrbium vicinarum Portugaliæ ſcribit, vt finitimis Portugalenſibus ius ſuum in Portugaliæ regnum explicent, & Gubernatorum tarditatem oſtendant: ſuam quoque mentem, & armorum conſilium exprimant, quòd contra pernicioſos homines tantùm capiantur: poſtremò commoneant, vt ſe verum & legitimum regem haud repugnanter recipiant, à quo multis & magnis beneficijs afficiendi ſint; non factioſorum hominum conſilia ſequantur, quibus aliquando ſe, ac ſua bona perditum eant. Ipſoſque præfectos facit procuratores, qui eos, qui ſe dedāt, in ſuam ditionem accipiant, & immunitatibus ſuo

nomi-

nomine donent. Itemq́; per legatos ſuos Portugaliæ Gubernatoribus denunciauit, vt ſibi regnum traderent, ad quem probè ſcirent ab Henrici morte iure optimo perueniſſe: neve poſthàc regni bona, & vectigalia adminiſtrarent; quorum adminiſtratio ad ſe regem pertineat. Cæterùm nullo ſe modo laturum, vt illorum cunctatione ius ſuum deterius fiat. Sed Gubernatores huic ter à legatis factæ denunciationi nequaquam paruere. Tunc ad Eluios, & Oliuentinos proximos populos Petrum Velaſcum Paxauguſtæ præfectum cum litteris & iure procuratorio in ſuam ditionem illos accipiendi miſit. Is primò Eluem VIII.m.paſſ. à Paxauguſta iuit: eamq́ue ingreſſus, in templum, quod iuxta portam eſt, conceſsit: vnde Epiſcopo, & vrbis præfecto, ac Senatui ſignificauit ſe regis ad eos litteras ferre. Illi omnes eodem in templo conuenere: ac lectis litteris, quibus monebantur regē Philippum pro vero & legitimo rege Portugaliæ habere, ac fidem huius rei publicam Petro Velaſco ſuo procuratori dare, vt in diuerſas partes diuiſi erant, ſic in diuerſas ſententias diſceſſere. Quidam obtemperandum, quidam repugnandum, quidam à Gubernatoribus reſponſum expectandum aiebant. Sed cùm Velaſcus tantùm diem vnum ad conſultandum concederet, Epiſcopus omnium nomine popoſcit regis exercitum ad vrbem propiùs adduci, vt apud Gubernatores & cæteros Portugalenſes iuſtam deditionis excuſationem haberent. Cui poſtulationi Velaſcus non concedendum oſtendit, quòd exercitus facilè adduci,

ſed

ſed ſine multis ipſorum damnis & incommodis reduci non poſſet; quòd maiorem gratiam à rege ſpõtè ſe, quàm vlla cum tergiuerſatione dando conſequerentur; quòd alijs ciuitatibus exemplum nõ bonum daretur, quæ idem ſibi concedi etiam peterẽt; quòd omnis tyrannidis ſpecies, quæ vim habet cũ iniuſtitia coniunctam, à rege Philippo abeſſe debet, qui ius ſuum poſtulat. Sed dum noctis ſpacium ad deliberandum capiunt, Antonius Melus vrbis præfectus in arce Velaſcum ad cœnam inuitat; atque interim Gaſparem Britum clam ad Ioannem Aceuedum Portugaliæ Architalaſſum, XVIII. m. paſſ. hinc, Extremutium mittit flagitatum contra regis Philippi arma ſubſidium. Quam rem Velaſcus ab amicis, & ſpeculatoribus, quos circa vrbem diſpoſuerat, cognoſcens, ſtatim ad Ferdinandum Aluarum Toletanum ſcripſit, vt manum expeditorum militum ad ſe quamcitiſsimè mitteret, quæ ab vrbis præfecto accerſita ſubſidia præueniret. Aceuedus DC. pedites, & XL. equites; Toletanus II. m. peditum, & CC. equites eadem nocte miſit. Vbi dies illuxit, conuocata concione Velaſcus conqueſtus eſt ſe hoſpitalitatis ſpecie prodi, & cõtra regem Philippum copias in ipſo conſultationis tempore acciri. Tum eos cõmonuit ne à iuſto & bono vel proprijs, vel alienis odijs impediantur: à ſe contra maleuolorum audaciam ſatis eſſe prouiſum. Dum hæc diceret, multa ſigna cohortium à regijs caſtris ad vrbem appropinquantium conſpecta ſunt. Vnde & verbis amicorum, & metu ſignorum victis Antonij

Architalaſſus vulgò Almirãte.

Meli

Meli & ſuorum animis, regis Philippi nomen tota vrbe conclamatum eſt. Quamobrem cohortes regiæ in caſtra reuerterunt, & quas Aceuedus mittebat, cũ M.D.paſſ.abeſſent, regredi admonitæ ſunt. quæ hoc indignantes Eluiorum agrum, quô vadebant, hoſtiliter vaſtarunt. Eluij Paxauguſtam iuerunt fidem regi Philippo datum: à quo humaniſſimè accepti, ac magnis beneficijs affecti ſunt. Velaſcus ad Oliuentinos profectus eſt. In his etſi nonnulli à rege Philippo, tamen plures à Catharina Ducis Brigantini vxore erant: atque in his Aluarus Pereira præfectus arcis pro patre ſuo Comite Tentubalenſi. Proinde Velaſcum primò intra vrbem recipere noluerunt: deinde receptum primores ciuitatis non modò audire defugerunt, ſed etiã comprehendere voluerunt. Ille ad plebem, quæ in foro erat, huiuſcemodi orationem habuit. Me rex Philippus ad vos Oliuentini mittit, quos ſuo nomine moneam, vt ſibi vero ac legitimo regi parere velitis, ad quem à regis Henrici morte, cui ſanguinis cognatione proximus erat, Portugalia iure peruenit. Quod quidem multis de cauſis facere debetis. Primùm quia æquum eſt obedire legitimo regi. & regem Philippum regis Henrici legitimum ſucceſſorem eſſe tum ipſiuſmet regis Henrici ſententia, & voluntas declarauit, tum omnium ferè iuriſperitorum ſcripta teſtantur. Deinde quia parendo non tantùm veſtris vtilitatibus, ſed etiam totius regni tranquillitati conſuletis. ſiquidem veſtrum exemplum reliquæ ciuitates imitabuntur. Si obe-

dientes eritis, pax totius regni ſequetur; ſin reſiſtetis, bellum incendetis, quod ſinè dubio vobis omnium peſsimè ceſſerit. Nam vos Oliuentini, qui belli periculis primi expoſiti eſtis, mala, quæ bellũ afferre ſolet, primi ſubibitis. vos agros vaſtari, prædas agi, tecta incendi, mortales capi, & (quod morte grauius eſt) veſtros liberos & vxores quæ victori collibuerit pati ingenti veſtro cum dolore cernetis. alij mox veſtro malo ſapere didicerint. Nec equidem video quæ vobis opes ſint ad defendendam vrbem contra maximum & fortiſsimum exercitum. Non foſſæ, non mœnia, non munitiones vllæ, per quas miles non in vrbem irrumpat, non arces, non tormenta, non auxilia, quibus aduerſariorum copias à veſtris ædibus arceatis. Cur Oliuentini præcipites vos ac veſtros liberos, & vxores in tantas miſerias fruſtra contra diuina, & humana iura proijcere vultis potiùs, quàm veſtri regis gratiam inire; qui non ſolùm veſtras veteres immunitates & priuilegia confirmabit, ſed nouis etiam vos honoribus & beneficijs augebit? Nec video cur vllam ſententiam Gubernatorum expectetis: quorum nimiam tarditatem ſibi & alijs inutilem vos ipſi videtis; qui etiam benè perſpicitis à regis Henrici morte Portugaliam ad regem Philippum legibus obueniſſe; & detrimentoſum ei eſſe tantum exercitum in eiſdem locis in nullum vſum diutius continere, atque interim pernicioſis hominibus tẽpus dare contra ſe exteros homines aduocandi. Quamobrem Oliuentini ego, cui veſtra ſalus æquè

porrò, ac meorum ciuium curæ est, vos oro & obtestor, vt vobis sapiatis, nec contra verum & iustũ nitamini, ac regis Philippi beneficentia vti malitis, quàm vim eius temere experiri. Mihi ipse rex Philippus ius procuratorium dedit vos in suam ditionem accipiendi, & vestra, & quæ à Duce Osunæ proposita sunt priuilegia suo nomine confirmandi. Hac oratione cùm plebis assensionem captasset, multis comitantibus ad propinquum locum abijt, in quem multos nobiles cõuenisse audiebat. quibus idem suasit. ac vix dicendi finem fecerat, cùm M. Antonius Iustinianus Ligur alta voce regem Philippum regem Portugaliæ conclamauit: ac mox vna, eademq́ue voce omnes eundem Portugaliæ regẽ conclamarunt. Ad quam vocem qui se in tectis abdiderant principes ciuitatis, in forum egressi sunt, atque in loco sacro fidem omnes suam regi Philippo dederunt. Altero die Nunius Marinus arcem, quam pro Aluaro Pereira tenebat, Velasco tradidit. Ac rex Philippus Oliuentinos eisdem, quibus Eluios, immunitatibus & priuilegijs donauit. Horum deditio, quorum exitum omnes expectabãt, permagnum momentum ad attrahendas alias ciuitates in ditionem regis Philippi attulit. Tunc Portalegre & Campus Maior vicinæ vrbes, in quas Hieronymus Mendoza cum eisdem litteris & iure procuratorio, quibuscum Velascus, missus fuerat, in regis Philippi ditionem datæ sunt; ac pleræque aliæ in extremis Portugaliæ finibus. At arx oppidi, quod à loci amœnitate vulgò Villamuitiosam no-

minant, Ducis Brigantini, ab habitatoribus propter contagionem deserti XVIII.m.pass. à Cantillana Paxaugustæ, sic capta est. Qui tormentis in arce præerat, notus erat Cisnero cuidam in castris regis Philippi. Is illi multa pollicendo persuasit, vt se nocte media in arcem intromitteret. Itaque cum delecta manu, quam Sancius Auila ducebat, tempesta nocte ad Villamuitiosam accessit, ac quarta vigilia in fossam, quæ arcem cingit, insilijt, & ex ea scalas ad arcis murū apposuit, ac summum cepit. Arcis custos dormiebat; sed multo militum & armorum strepitu excitatus ex somno cōprehensum vnà cum arce se sensit. Quæ res vniuersis Duci Brigantino subiectis populis magnum terrorem iniecit: qui magnum defensionis suæ præsidium in hac arce habere putauerant. Dum hæc in Portugaliæ finibus geruntur, Antonius Scalabi familiares & amicos suos ad visendum locum inuitat, qui vrbis propugnaculo designabatur in tumulo, qui iunctus mœnibus (nam oppidum in collibus positum est) Tago imminet. In quem cùm populus conuenisset, sutor quidam, sicut instructus erat, eductum è vagina gladium, in cuius cuspide pannum lineum candidi coloris infixerat, altè dextra extulit, ac magna voce Antonium regem acclamauit. quam vocem reliqui excipientes similiter illum regē acclamarunt, nequicquam eos inhibente oppidi præfecto. Ac mox cum eadem acclamatione Antonium in Curiam fractis foribus, quas quidam Senatores occluserant, introduxerunt, & fidem illi publicè

dederunt.

dederunt. Quod facinus nonnulli in Antonio quidem vt inconſideratum damnarunt, quòd cauſa cecidiſſet ex violato iureiurando, quo iurauerat ſe Gubernatorum decretis obtemperaturum: in Scalabitanis verò, vt intempeſtiuum reprehenderunt, quòd vel multo antè factum oportuiſſet, vt tempus ad muniendum ſe contra regis Philippi exercitum fuiſſet, vel expectandum quoad regis exercitus in Portugaliæ fines ingreſſus eſſet, vt iuſta cauſa Portugalenſes ad arma pro communi defenſione concitaſſe videretur. nunc regis Philippi cauſam ab Antonij & Scalabitanorũ audacia factam eſſe æquiorem: illiq; datam anſam ad inferenda infenſa ſigna in Portugaliam. Plures tamen factum laudarunt, & Antonium ad capiendum bellum contra regem Philippum impulerunt; inprimis Epiſcopus Igæditanienſis, & Comes Viminoſenſis. quorum oratio his rationibus nitebatur. Quòd ab innato odio cõtra Caſtellanos Portugalẽſes omnes ſub eius imperium vna mente animoq; concurrerent. atq; etiam Galli, Belgæ, Angli Hiſpanorum odio Portugalẽſibus auxilio venirent. prætereà Turca cum claſſe vel Siciliam, vel Italiam inuadens regis Philippi vires diſtraheret, atque imbecilliores redderet. proinde regem Philippũ in Portugalia magnum exercitum habere multo tempore non poſſe. quem verò nunc habet, paruum, & inertem eſſe, ex Hiſpanis tyronibus confectum, ac multorum Italorum & Germanorum morte extenuatum. Atque ex his, qui cõtra regem Philippum Antonium oppoſuere, quidam

quidam illi suaserunt, vt defensoris nomen, non regis acciperet. quoniam defensoris nomen in tot dissensionibus & motibus omnium auribus iucundius foret; & posset, si res aliquando postularet, sinè vlla indignitate deponi: non item regis; quod, prætérquàm quòd arrogantius est, si bellum malè cederet, nunquam pateretur in eas conditiones eum descendere, in quas rerum necessitas cogeret. quòd si ex sententia res succederet, tunc omnes illi vltro regis nomen & insignia delaturos. Verùm Antonius etsi primò professus est se non regem, sed communis libertatis defensorem esse, tamen deinde vel imprudentium hominum consilia sequens, vel sese nimiùm diligens, relicto defensoris, nomen regis accepit. Equidem leues homines ambitio facilè vincit. Vbi verò rex à Scalabitanis est factus, in animo habuit Setubal ad Gubernatores ire, quos sibi adiũgeret: sed mutata deinde sententia, non Setubal, sed Olysiponem ire decreuit, caput regni, fretus ciuium voluntatibus, quorum exemplo alias ciuitates ad se attraheret. Quod Senatus Olysiponensis intelligens, Ioannem Telium, quem à collegis missum ex Almerino Olysiponem suprà memoraui, id temporis commorantem Bethlem admonuit, vt in vrbem veniret, atque Antonium introitu prohiberet, quem cum desiderio plebes expectaret. sibi satis virium non esse ad resistendum: & Petrum Cugnam vrbis præfectum in ea defendenda remissiorem factum; quòd vrbis defensionẽ ad Gubernatorem pertinere diceret; ipse nec Antonio contraire,

traire, nec de ſuo munere argui vellet. Telius, quòd item nec Antonio aduerſari vellet, nec videri ſuo muneri deeſſe, in vrbem concedere noluit, ſed ex vicinis agris milites cogi iuſsit. è quibus vna dumtaxat contracta cohors. cuius ducem Bartholomæum Oliueram D. paſſ. extra vrbem via, quæ Scalabim eſt, conſidere iuſsit; neque vllam rem aliam illi certam mandauit. ac Franciſcum Telium fratrẽ ſuum cum Didaco Soſa venienti Antonio obuiam miſit: cui ſuaderent nomen regis deponere, nec cõtra Gubernatorum voluntatem quicquam facere. Qui Antonio D. paſſ. ab vrbe obuiam facti, poſt conſalutationem quæ Ioannes Telius mandauerat loquuti ſunt. Ad quæ mox reſponſurum ſe Antonius dixit: mediuſque inter illos repugnante nemine ad vrbem proceſsit: ac portæ appropinquans, quæ Moraria dicitur, à plebe rex ſalutatus, & in vrbem exceptus, & in curiam more regio deductus eſt. In qua Emanuel Fonſeca Pintus Senator nonnullis nobilibus & magiſtratibus præſentibus hæc verba fecit. Caſtellanorum rex Portugalenſes cum exercitu in Portugaliam ingreſſus eſt: neque voluit, neque vult de regni ſucceſsione ſententiam vllam expectare. Quare cauſa minimè extat, cur poſthàc Gubernatores imperium gerant: & iuriſiurandi religionem, quo nos iurauimus Gubernatorum decretis & ſententijs obtemperaturos quoad de regni ſucceſsione dijudicatum fuerit, ego nullã ampliùs eſſe iudico. Sed vt Caſtellanorũ regis violentiæ reſiſtamus, nobis rege opus eſt, à quo defendamur.

damur, atque tegamur, ni velimus in manus hostium venire. Vos autem ipſi tanquam Portugalẽſium principes, quando rex Henricus abſque legitimo ſucceſſore deceſsit, & neceſsitas cogit, nunc abſq; aliorum populorum conuentu regem creare poteſtis. Ad cuius orationem omnes vno ore reſponderunt, Poſt regis Henrici mortem ſibi ſemper in animo fuiſſe regem creare Antoniũ, quòd regis Emanuelis nepos ſit, Ludouici filius, multis, magniſq; virtutibus ornatus, à Deo etiam ex plurimis, grauiſsimiſq; periculis, quæ omnibus nota ſunt, ereptus, & in hæc turbulentiſsima tempora reſeruatus. His de cauſis ſe nunc ipſum Antonium creare Portugalenſium regem: & creationem eiuſdem regis à Scalabitanis factam approbare: atque ipſi profiteri, & polliceri operam ſuam & ſtudium ad res omnes bellicas, atq; ciuiles. Tunc ab eo petierunt, vti more maiorũ iuraret ſe ab alijs regibus datas Portugalenſibus ciuitatibus immunitates, & priuilegia ſeruaturum. Quod ab Antonio protinus factum eſt. Deinde vexillum regium expandentes, & è curiæ feneſtris efferentes, Antonium ter alta voce Portugalenſium regem acclamarunt, & acclamari ab omnibus iuſſerunt. Poſt è curia in ſummum templum illum adduxerunt; atq; illinc per multas vrbis plateas & vicos in arcem cum eadem acclamatione, ac multo tubarum tibiarum tympanorumq; ſonitu deduxerunt. vbi vexillum regium collocatum eſt. & Fonſeca arcis claues Hieronymo Payuæ eius præfecto Antonij nomine deinceps retinendas

das

das tradidit. At Ioannes Telius vt Antonium in vrbem ingressum, & regem creatum accepit, cum vno Didaco Lupio à Sequeira triremium præfecto (nam cæteri triremium nauiumque præfecti ad imperium Antonij sese applicuerant) prætoriam triremim conscendens Setubal adnauigauit. Sed illum Gubernatores & portu prohiberi, & oppido excludi mandarunt: posteà tanquam priuatum ad dicendam causam in concilium admiserunt: & neglectionem officij,& peruersitatem increpuerũt. Et Antonius ad omnes Portugaliæ ciuitates litteras scripsit, se communi omnium consensu Olysipone regem esse creatum, sibique posthàc esse parendũ: & ne quis deinceps Gubernatoribus pareret, aut alium, quàm se, regem haberet, edicto sanxit, ijs, qui facerent contra, pœnam capitis adscribens. Magnis quoque pollicitationibus arcium præfectis suasit, vt ipsas vel in suam potestatem traderent, vel suo nomine retinerent. Ac quædam ciuitates in Antonij verba iurarunt, quædam à Gubernatorum authoritate discedere noluerunt, quædam sub regis Philippi imperium concesserunt, præsertim eæ, quæ in extremis Portugaliæ finibus sunt. Præfecti autem arcium vel ipsarum defendendarum desperatione, vel præmiorum spe, vel cognatorum & necessariorum verbis commoti illas Antonio tradidere. quanquam Tristanus Vasæus aliquantum est cunctatus arcem Sancti Iuliani tradere: & Antonius Castrensis iam arcem Cascalis, cùm primũ Antonius à plebe rex creatus est, deseruerat. Cæte-

rùm Antonius ad alliciendos Gubernatorum animos, & cognoſcendam oppidanorum voluntatem Comitem Viminoſenſem Setubal miſit. Setubalẽſium ſumma in Antonium voluntas fuit: at Gubernatores nulla ratione adduci potuerunt, vt ad Antonium accederent. Itaque ex vicinis pagis coactas aliquot cohortes Antonius Setubal præmiſit, monens ſe mox eôdem iturum. Quare tres Gubernatores cum aliquot nobilibus clam naui perfugerunt ad oppidum Aiamontem, quod in Bætica ad oſtiũ fluminis Anæ eſt. quos Dux Metimnæ Sidoniæ, qui illi oræ præerat, benigniſsimè excepit. Archiepiſcopus Olyſsiponenſis & Ioannes Telius, alter ſua dignitate, alter Antonij in ſe ac ſuos voluntate, confiſi remanſerunt. Dux Brigantinus, qui neque cum rege Philippo, neque cum Antonio conuenire vnquam voluit, neque gratia apud nobiles, neq; authoritate apud plebem valens plurimùm, timens aliquam ab Antonio indignitatem ad ſua ſe oppida recepit. Miniſtri regis Philippi diuerſis vijs alius alia Paxauguſtam abierunt. Antonius cognita Gubernatorum & aliorum fuga, confeſtim flumen tranſmiſit, ac Setubal contendit: receptuſq; magna cum pompa à Setubalenſibus eſt. At, qui Aiamõtem perfugerant, Gubernatores in Caſtromerinum oppidum, quod contra Aiamontem in Portugalia eſt, iuerunt: ibíque regem Philippum renunciarũt verum, & legitimum Portugaliæ hæredem; Antonium verò ſpurium, hoſtem patriæ, & perduellem. Id quod Aiamonte facere noluerunt, ne aut alieno

loco,

loco, aut coactè id fecisse viderentur. Atque hanc suam renunciationem per Ferdinandum Norugnã nobilem Olysiponensem regi Philippo significarunt. Dux Brigantinus vt Setubale excesit, ad regem Philippum suo & Catharinæ vxoris suæ nomine scripsit, quòd illi sua iura cederet, dum æqua præmia sponderet, quæ cum Antonio pacisci ab vniuersis Portugalensibus admonetur: rogauitque vt citò responderet, quòd maturè consultum rebus suis vellet. Cui rex Philippus respondit, se illi de discessu è Setubale gratulari, quòd indignitatem aliquam id loci tandem aliquando pertulisset. Iurium cesione verò sibi opus non esse. Sua iura ita per se firma & rata esse, vt nulla accesione indigeant. nihilominus se eius & Catharinæ rebus, vt propinquũ decet, fauturum. Hoc temporis spacio Sebastianus Britus vrbis præfectus post Petrum Cugnam, qui relicta eius custodia in villam secesserat, cum multis collectitijs copijs ad oppugnandam arcem Sancti Iuliani Olysipone profectus est: quæ ex omnibus vicinis arcibus vna in potestatem Antonij nõdum tradita erat. Verùm Tristanus Vasæus, cùm reliquarum arcium præfecti se Antonio dedidissent, & idem ipse facere à cognatis & amicis rogaretur, atque insuper ab Antonio magnis præmijs sollicitaretur, quam Gubernatorum nomine hactenus tenuerat, posthàc Antonij nomine se retenturum arcem promisit. Itaque Britus dimissa obsidione in vrbem reuertit. Antonius quoque compositis Setubalensium rebus, contra multorum consilium, qui

Setubali eum remanere voluissent, vt procul à regni sede bellum gereret, Olysiponem rediit; ac solẽni apparatu exceptus; eiusq; aduentu dies festus tota vrbe cum saltationibus & cantibus actus est, muliere æthiopissa similiũ sibi fœminarum ducente cohortem, atq; infurnibulũ pro telo gestante, vt illius mulieris memoriã referret, quã Portugalenses memorant olim septẽ Castellanos infurnibulo prostrasse. Atque huiusmodi ludicra, & arrogantiæ plena facinora in Castellanorum contemptum permulta alia exhibuere, de se ipsis arrogantiùs gloriantes, nec modum tamen vllum, quo se ab illorum armis defenderent, inquirentes. Rex Philippus cognoscens quæ ab Antonio, quæque à multitudine in Portugalia fierent, quamuìs statuisset bello interesse, tamen pro tempore mutato consilio, Toletano imperauit, vt si videret aduersarios non ex iure agere, sed velle vi regnum occupare, conseruandi ac defendendi iuris sui causa exercitum in Portugaliam inferret: atq; eos, qui se dederent, benignè reciperet, qui contra starent, armis subigeret. monuitque ne hostile quicqaum faceret: vt nullus animus in nocendo infestus appareret, tantùm in castigando seueritas adesset. Ac præcepit ne pateretur à quoquam segetes & frumenta, quæ maturuerant, corrumpi: quòd ipsi maiori vsui, quàm hostibus futura essent. Præterea edictum in Antonium & eius fautores, quale in perduelles proscribi solet, edixit. Toletanus è Cantillana Portugaliam versùs castra mouit: ac rex cum regina & liberis ad visen-

dum

dum exercitum iter facientem M.circiter pass. Pax-augusta egressus est. Duæ hinc viæ Olysiponem Toletano monstrabantur, ad quam occupandam omnes cogitationes & vires intendebat, quippè regni caput, quacum vniuersam Portugaliam caperet, altera per Scalabim, altera per Setubal. In illa hæc commoda: quòd capto Scalabi hostis à multo commeatu illicò intercluderetur, ac reliquum iter facile & expeditum foret. Sed à Toletano hæ difficultates considerabantur, quòd nec pons in Tago facilè fieri, aut factus defendi; nec oppidum Scalabis natura munitum, si quibusdam obuallaretur operibus, paruo negocio expugnari posset. timebatur prætereà ne aduersariorum multitudo, quæ ex vicinis agris coiret, iter è Castella commeatum ad se ferentibus intersepiret. At in altera via multa incommoda cernebantur: primùm oppidi Setubalis expugnatio; deinde arcis, quæ III.m.pass.distat ab oppido; tum in Cistaganam transitus, & in terram arduus è nauibus ad Cascale descensus; ac triũ post arcium Cascalis Sancti Iuliani & Bethlem oppugnationes, quæ multum temporis laborisque requirerent. Toletanus tandem hac via primùm eundũ censuit, vt classi, quæ milites tormenta & cibaria multa comportabat, portum pararet. adhoc maris possessionẽ acquireret: vnde aduersarijs commeatum & auxilia intercluderet. insuper iunctis maritimis & terrestribus copijs bellũ terra marique validior gereret. Et quoniam timendum erat, ne aut classis aduersa tempestate Sacrum promontorium supe-

Sacrum Promõt. vulgò Cabo de san Vicẽte.

ſuperare non poſſet, ac Setubal in tempore aduenire, aut magna hoſtium manus in via occurrens iter ſuum remoraretur, cibaria in XL. dies portari voluit (cuius rei cauſa magnam vim carrorum cõparauerat) & hoſtem, quicumque adeſſet, ad pugnam elicere propoſuit, atque omnia, per quæ vaderet, loca præſidijs firmare, vt tutò ſemper è Caſtella ſibi commeatus aduеheretur. Itaque II. m. peditum Petri Ayalæ cum C. equitibus ſub imperio Martini Padillæ Caſtellæ Præſidis circum fines, qui Portugaliam à Caſtella dirimunt, relictis, vti Eluios, & Oliuentinos, vicinoſque illis populos in officio continerent, atque omnem impetum hoſtilem, ſi quem in exercitus terga fieri contingeret, propulſarent, iter Extremutium direxit. Oppidani conſpectu exercitus territi ſeſe dedere voluerunt: ſed eos Toletanus ſinè arce recipere noluit. Arcem Aceuedus, cuius ſuprà memini, tenebat, regi Philippo aduerſus. Is primò pertinaciter reſtitit: deinde oppidanorum precibus fatigatus, ac præſidiariorum militum virtuti & voluntatibus diffiſus, nec non Toletani comminationibus permotus ſe, & arcem dedidit. verùm ob peruicaciam in arcem Villæuitioſæ captiuus miſſus eſt. quanquam nonnulli cenſebãt grauius de homine ſupplicium ſumi oportere, vt eius pœna deinceps aliorum obſtinationẽ deuinceret. Recepto Extremutio Toletanus ad oppidum perrexit, quod Montem maiorem nominant: vbi Didacus Meneſius cum Comite Viminoſenſi ciues ad pugnandum hortabatur. ſed illi

Præſes vulgò Adelantado.

vaſtita-

vaſtitatem agri, & direptionem oppidi metuentes de deditione cogitabant. quam, vt exercitus propiùs admotus eſt, fecerunt. Didacus Meneſius relicta Tranſtagana cum Comite Viminoſenſi Olyſſiponem ad Antonium abijt. Eodemque tempore Ciuitas Eborenſis in Trãſtagana nobilis, ac pleræq; aliæ in Portugaliæ confinijs in regis Philippi ditionẽ venerunt. Ex Monte maiore Toletanus Setubal perrexit. Quo explorato itinere Antonius milites, quos Scalabim antea miſerat ratus hoſtem illac iter facturum, reuocauit, ac Setubal miſit; duas etiam maiores & roſtratas naues ad bellum aptas, quas Galeones vocant, vt vnà cum arce portus oſtium ab hoſtili claſſe tuerentur. At Toletanus Ferdinandũ filium cum aliquot peditum equitumq; cohortibus ad explorandum Setubalis ſitum præmiſit. qui vt ad vrbem acceſsit, inprimis fluentem in illam aquã dulcem auertit. altero poſt die cum exercitu eôdẽ ipſe peruenit. poſitiſq; caſtris per præconem ante Setubalis mœnia pronunciari iuſsit, Se non ad inferendum bellum, ſed ad capiendam eius oppidi poſſeſsionem pro rege Philippo venire, ad quem hæreditas Portugaliæ iure obtigerat. ne reſiſtant, & contra ius eant, monere. Setubalenſes primò reſtitere: ac portis egreſsi cum ſuorum nece vim hoſtiũ breui certamine experti ſunt: deinde vbi locata cõtra vrbis mœnia quatuor ænea tormenta viderunt, magis ſuis bonis, quàm Antonij beneuolentiæ cõſulentes, ad Toletanum legatos de deditione miſêre, ſi vnà cum ſuis bonis conſeruarentur. ſed cum

pactione

pactione Toletanus eos recipere noluit: & vt regis Philippi potestati ac voluntati sese committerent suasit. Vnde qui vrbis præsidio impositi erant milites Galli & Angli, ad liberam deditionem inclinantem ciuium voluntatem cernentes, ne quam cõtumeliam à Castellanis paterentur, per vrbis muros sese demiserunt, ac nauibus, quæ ad litus religatæ erant, nocte socia diffugerunt. Setubalenses orta luce sine vlla pactione sese dedidere. quos Toletanus humaniter accepit, & conseruauit: cauitq; militibus ne cuiquam Setubalensi iniuriam facerent. quorum insolentiam & auaritiam cùm primò verbis cohibere non potuisset, aliquorum supplicio deinde repressit. De Setubalis deditione nuncius incertus & obscurus Olysiponem allatus vniuersam ciuitatem motu vario perturbauit. ac tres mulierculæ ad Antonium accedentes auxiliũ pro suis maritis orarunt: quos desertos à reliquis solos mœnia Setubalis ab vniuerso Castellanorum exercitu defendere aiebant. Antonius ad Comitem Viminosensem os conuertens, ipsum rogauit vellet ne illarum mulierum maritis opem ferre: eiq; annuenti iussit vt manum hominum pararet. Ad quæ verba conclamatum ad arma est. Concurrunt ad litus iuuenes ac senes, armati inermesque. naues vndique conquiruntur: aliæ in mare deducuntur, aliæ ad litus attrahuntur. complentur subitò omnes. Antonius cymba vectus cunctas circumit, gestitq; aspiciens multitudinem: nec tamẽ quid fieri debeat, aut velit imperat. Intereà nauis quædam ex alto portum

portum ſubire conſpicitur: arrectiſq; animis nuncium de Setubale certum expectant. Intelligunt pro certo Setubal Caſtellanis deditum. quo nuncio alijs ferendi auxilij ſtudium relaxatur, alijs occultus metus diſſoluitur. atque hora diei nona in terrã è nauibus deſcendunt Solis ardore & inedia feſsi. Ac nocte media rumor quidam pertulit Caſtellanos Olyſsiponem aduentare: mox fama à nocturno timore maior effecta auxit omnia vana. diuulgauit eos adeſſe, tum vrbis portas ingreſſos cuncta diripere, atque corrumpere. Fit tota vrbe ſtrepitus atque tumultus. Domus, vici, plateæ clamoribus & vlulatibus implentur. quid quiſq; agat ignorat, contegentibus omnia tenebris, nec quid ſperet, aut timeat habet. Sed lux adueniens rei vanitatem aperuit; & cum tenebris metus euanuit. Poſt hæc Simon Miranda dux eorum militum, quos Setubale diffugiſſe diximus, Olyſsiponem venit; atq; omnia, quæ acciderant, ordine enarrauit: ſed eum proditionis accuſatum Antonius in vincula coniecit. Toletanus poſtquàm oppido Setubale potitus eſt, arcẽ, cui nomen eſt ab Othone, III. m. paſſ. procul ab oppido ad oſtium portus capere conſtituit: atq; huic negocio Proſperum Columnã præfecit. Arx Othonis ad radicem montis poſita à ſiniſtra ſinus, quem (vt ſuprà dixi) influens Oceanus facit, latum III. m. longum XXX. m. paſſ. ipſa VI. paſſ. ab oſtio, naues ab introitu arcet. Sed priuſquàm tormenta locarẽtur, eius præfectus amicè commonitus eſt, vt ipſam vero Portugalenſium regi traderet. At cùm ad tra-

dendam arcem nulla oratione induceretur, vi cogẽdus fuit. Verùm in locandis tormentis duæ difficultates erant, altera ab aſperitate loci. nam ſaxa perrumpi, & ſolum inæquari oportebat. altera ab hoſtibus, qui ex arce & duabus roſtratis nauibus, quas ab Antonio miſſas ſuprà monſtrauimus, vi ignis emiſsis ex æneis tormentis ferreis globis opus diſturbabant. Sed labore & induſtria cum aliquorũ iactura vtraq; difficultas ſuperata eſt. Inæquato ſolo, duobuſq; tormentis locatis, alteram nauim, à qua plus incommodi accipiebatur, acriter feriunt. nautæ nauim, ne laceretur, ſublatis anchoris ac paſsis velis in interiorem partem ſinus agunt. Præfectus arcis proditionem factam credens nauim ignitis ferreis globis icit. quorũ ictu malus cum antẽna perfractus aliquot ſua ruina oppreſsit, aliquot vulnerauit. Poſt tertium oppugnationis diem Aluarus Bazanus cum claſſe LX. triremium; quarum VIII. Siculæ, quibus poſt correptum morbo Fabritium Columnam Alfonſus Leyua; XXII. Neapolitanæ, quibus Ioannes Cardona; reliquæ Hiſpanæ, quibus idem Aluarus peculiariter præerat; Gadibus profectus quo tempore Toletanus iuſſerat, atq; oram Algarbiorum præteruectus, oppidis, quæ in ea ſunt, in regis Philippi ditionem receptis, aduenire conſpectus eſt. Itaque præfectus arcis terra marique obſeſſum ſe videns, deditionis conditionẽ à Proſpero Columna petijt, vt inuiolatus cum ſuis abiret: atque impetrauit, inſciente Toletano, qui, ni Proſperi Columnæ ſponſio interceſsiſſet, illius
auda-

audaciam punitam voluisset. Post arcem Othonis cum nauibus traditam Palmella proximum Setubali oppidum etiam Toletano traditum est. Ipse omnia, quæ capit, loca præsidijs munit. Ac paulò post Alfonsus Bazanus Aluari frater post fratrem Gadibus profectus cum XXX. onerariarum nauiũ classe, quæ multum commeatum ac bellicum apparatum portabant, Setubalis portũ tenuit. At verò Gregorius XIII. Pont. max. secum agitans nec Portugalenses ob magnum in Castellanos odium sponte sub regis Philippi ditionem ituros, nec regem Philippum ius, quod in Portugaliam habet, neglecturũ, metuensque ne ex hac dissensione bellum oriretur, quod rempub. Christianam affligeret, Alexandrum Riarium S. R. E. Cardinalem in Hispaniam legauerat, vt regem Philippum & Portugalenses ab armorum contentione retraheret. Riarius pridie Kalen. Maij Roma profectus, terrestri itinere primùm Barcinonem attigit. quò rex Philippus gratulatum illi in Hispaniam aduentum, & amici officia præstitum Lupium Auellanedam misit. Ille deinde & legationis suæ munere commonitus, & multorum nobilium Portugalensium litteris ad componendam pacem solicitatus, ad regem Philippum Paxaugustam aduenit. quem ægra valetudine affectum primis aduẽtus sui diebus adire non potuit: post meliusculè se habentem conuenit, atq; ita alloquutus est. Plurimam salutem rex Philippe tibi dicit, & apostolicam benedictionem Gregorius XIII. Pont. max. & cui optimè cupit, à

Deo quietam Portugaliæ possessionem exoptat. Ac certè magnam animo lætitiam cepit, cùm intellexit regem Henricum statuisse te Portugaliæ regem denunciare: ac quando id à rege Henrico factum non est, quòd morte præuentus sit, sperat ipsos Portugalenses victos ab æquitate facturos. Sed cùm sæpe te per Nunciũ suum admonuisset vt arma deponeres, ac iurisperitorum iudicio, quorum fides nulli suspecta esset, causam committeres; nec arma deposita, sed auctas copias ex multorum litteris ac nuncijs acciperet, timeretq́; ne relicto iuris certamine vim adhiberes, vnde Portugalensium odium magis accenderes, ex quo resp. Christiana turbaretur, & ipsa Portugalia prauis religionis erroribus inficeretur ab exteris nationibus, quarum auxilia accerserent, tum maiorum suorum exemplo, tum singulari in te beneuolentia motus me legatum ad te misit, qui suo te nomine commonefacerem, vt armis abstineres, nec solùm tuorum iurisperitorum, sed aliorum etiam iudicio stares. quandoquidem regis amplitudo non in multorum regnorum possessione, quæ vi sua mutabilia sunt, atque ad diuersos transferuntur, sed in iustitia posita est firmissimo imperij fundamento. Non tamen ob id inquit vt arma abijcias, quæ contra iniurias iustè sumuntur, sed ipso iure nitaris: in quo nemo te omnium interpellare poterit. Atque ipsemet Pontifex omnem suam operam & auxilium contra eos pollicetur, qui tibi obstare voluerint. Sic & tu rectè regnare, & Portugalenses tibi iure obtemperare videbuntur.

debuntur. Cui rex Philippus ita respondit. Pontificis maximi voluntatem omnibus in rebus erga me semper optimã perspexi. Quarè de paterno eius in me animo semper illi ingẽtes ago, & habeo gratias. Atq; equidem velim intelligat me primùm iurisperitissimos omnes cuiusuis gentis etiam Portugalẽses de meo in Portugaliam iure consuluisse, omnesq; respondisse sine vlla controuersia optimum esse. Quod deinde rex Henricus consultum & exploratum habens, me per Antonium Pineirũ Episcopum Leriensem in concilio Almerini conuocato regem Portugaliæ declarauit. Ex quo permulti Portugalenses regnum mihi deferre voluerunt: sed aliquorum potentiorum verbis & minis deterriti sunt. Cùm ergo ego viderem ex æquo & bono me ius meum obtinere non posse, rerum sacrarum peritos consului an mihi liceret ipsum armis persequi. & quamuìs respondissent licere, tamen nullã vim facere volui, sed bonis verbis & promissionibus nunc æquitatem meæ causæ docendo, nunc immunitates & priuilegia pollicendo conciliare aduersariorum animos studui. Verùm vbi Antonius sinè dubio spurius solicitare contra me plebem, & regnum capere vidi, ac magistratus alijs auferre, alijs mandare, exercitum in Portugaliam immisi tum ad capiendam regni debitam mihi possessionem, tum ad defendendos ab improborum iniurijs & maleficijs bonos subditos, qui parere iusto imperio volunt. Quamobrem arbitror me à Pontifice maximo reprehendi nullo modo posse, quòd
arma

arma contra ius ceperim, aut vim iniustam attulerim. Meam vitam omnibus notam esse, notos mores, notam mentem & animum: qui semper de meis bonis aliquid deperdere malui, quàm alicui quicquam auferre. Quinimmo mihi persuadeo, cùm me Portugalia potitum, & vtramq; Hispaniā sub vnius imperio coniunctam viderit, non paruam ex hoc Pontificem maximum lætitiam capturum & propter eius in me singularem beneuolentiam, & propter religionis Christianæ maius firmamentum ac robur. Hoc responso accepto Riarius, cū Antonius regis nomen & regni aliquam pessessionē à multitudine accepisset, ac regis Philippi exercitus in Portugaliam ingressus magnam regni partem occupasset, nec decorum illi regium nomen & insignia deponere, neq; huic vtile victorem exercitum retrahere, incertus fuit quid ageret. ac quando rerum Portugalensium status ex eo tempore, quo legatus fuerat, immutatus erat, pro nouis mādatis ad Pontificem maximum scripsit. Iam Olyssiponenses rebus suis diffidere, audiētes Setubal, in quo satis roboris ad refringendos aduersariorū conatus esse rebantur, breui tempore cum arce captū, ac videntes ad resistendū regi Philippo sibi omnia imbecilla, neque animi, nec consilij satis in suis ducibus esse, fidei etiam parum, etsi iactantiæ plurimum: auxiliorum prætereà spem omnem extingui. quanquam ab Antonio bono animo esse iubebantur. Ipse quoque Antonius videns omnia oppida, ad quæ regis Philippi exercitus accederet, in illius

pote-

poteſtatem illico tradi, ciuitates, quæ ante ſibi fidẽ dederant, nunc dubias eſſe, nobilem quemque ad aduerſarios transfugere, apud ſe plebeios & inertes tantùm remanere, atq; eos, quos vel deſperatio veniæ, vel arcta neceſsitudo, vel metus amittendorũ bonorum retinebat, quaſi deſertus ab omnibus timere grauiùs cœpit: atque hòc etiam magis, quò magis externa auxilia deſperabat. Nam Franciſcus Barretus Olyſsiponenſis & Petrus Dorus Gallus, quos à Gubernatoribus in Galliã miſſos ſuprà memoraui, nullas copias comparauerant. ſiquidem Olyſsiponenſis nullam pecuniam acceperat, quam militibus, quos cogeret, daret: Gallus quam paucam acceperat, in ſuos vſus conuerterat. Nec Galliæ principes venire portugalenſibus auxilio velle aiebant, ni duas arces ſibi tradidiſſent Caſcalis & Sancti Iuliani: in quibus receptum haberent, cùm aduerſi aliquid contingeret. Quam conditionem à Gubernatoribus recuſatam, ne rerum Portugalenſium aliquando Galli hac via potirentur, Antonius ad Barretum ſcripſerat, vt acciperet: ſed nec in tẽpore ſcribi milites, nec commodè mitti poterant, omni ad eum aditu ab aduerſarijs interſepto. Cùm igitur externæ opis expectatio nulla ampliùs, aut quamminima relinqueretur, quotquot poterat colonos paſtores operarios vndique ad bellum cogebat: & ex ipſis religioſis familijs, quos ad bellandũ idoneos reperiebat, armabat: iubebat etiam clericos depoſitis togis ſaga ſumere. Præterea ſeruos, quicunque militare voluiſſent, libertate donabat:

illiſque

illisque facultatem concedebat à dominis arma & equos abripiendi. quorum IV. cohortes armatæ sunt. Sanciuerat quoq; edicto vt omnes in vrbem conuenirent: sed eorum, qui venire neglexissent, bona proscribebantur; ab his verò, qui venissent, pecuniæ in militum stipendia petulanter exigebantur. Mercatores iniquè vexabantur: peregrini asperè tractabantur, à quibus iuuari manu & consilio poterant. Cuiusuis delicti & sceleris pœna pecunijs redimebatur; omnisque via conficiendæ pecuniæ quærebatur. Dabantur obscuris & ignobilibus hominibus militiæ Christi insignia, magistratusq; indignis, & nouis Christianis mandabantur. Dominabantur in vrbe plebei, rapaces, & insolentes cum summa vitæ licentia & impunitate: ita vt in nouo regno vicem suam permulti dolerent, de regis ministris omnes viri boni magis, quàm de aduersarijs timerent. Quotidie conuocabant concilium, & nihil in eo decernebant: atque inter ipsos consultores inuidia dissensiones procreabat. Comes Viminosensis dux exercitus esse volebat, cui Didacus Menesius præfectus erat: & gratia, qua Odoardus à Castro diuitis mercatoris filius apud Antonium plurimùm poterat, multorum animos alienauerat. dumtaxat noui Christiani à Iudæis oriundi, quorum maximus est in Portugalia numerus, & æthiopes, quos permultos Olysipone cernas, gens seruilis & humilis, Antonium lubenti animo sequebantur. Rex Philippus verò vt æquitatem & bonitatem suam ostenderet, edicto veniam dedit, & impunitatem

ijs,

ijs, qui aut vi coacti, aut errore decepti, aut cōmuni quodam odio contra Castellanos affecti contra se arma cepissent, rebellionis authores & adiutores excipiens. Quo multorum animi spe veniæ relanguescere cœperunt: & Antonius multis parùm fidere; suspectosque sibi in custodia asseruare. in quibus Georgius Menesius maiorum nauium præfectus ob interceptas (vt ferebatur) ad regis Philippi ministros litteras. Toletanus intereà circumspiciebat quam viam iniret, quæ Olysiponem facilior & expeditior esset. Nam tres commostrabantur, vna per Scalabim, altera per Tagi fauces, tertia per Cascale: quod oppidum XV. m. pass. infra Olysiponem est in altera ostij parte, in quod Oceanus penetrans flumini Tago coniungitur. Viam per Scalabim longam, æstuosam, & puluerulentam esse intelligebat, & illac difficilem fluminis transitũ; quòd nec pontem habeat, quo pedibus transiri possit; & cymbæ, quas Hispali fabricandas ob hanc rem curauerat, aduectæ non essent; atq; adessent eædem difficultates, quas suprà indicauimus. In portus verò claustra per angustas fluminis fauces cũ classe irruptionem sinè maximo damno & periculo fieri non posse videbat; quòd sitæ à dextra & sinistra arces Sācti Iuliani & Cauezzę siccæ tormentorum ictibus introeuntes triremes aut lacerarent, aut vadis allidorent; ac maiores naues hostium in ipsis faucibus positæ mole sua introitum obstruerēt. At per tertiam viam breuissimum æstate media traiectum cernebat; & arces, quæ inter Cascale &

Hispalis hodie Seuilla.

Olysiponem sunt, non magno negocio capi posse iudicabat; tantummodò excensionem in terram timebat ob altas & præruptas rupes, quibus totus ille tractus litoralis continetur. Doctus tamen à locorum peritis supra Cascale M. & D. pass. septentriones versus humilem quendam inter rupes locũ, quem incolæ Marmam veterem nominant, aquis pluuijs, quæ in Oceanum defluunt, exesum, ad quem binæ, aut ternæ cymbæ appelli possent, relictum esse ab aduersarijs incuria, quòd nulla hominum memoria ne piscatoria quidem nauicula eò vnquam appulsa fuisset, hanc tertiam viam probauit: ac terra marique custodias disposuit, ne quis ad hostes transfugiens hoc suum consilium enunciaret. Tum simulans velle Scalabim proficisci, Germanos cum tormentis ea via præire iusit: moxque reuocauit: atq; in triremes quotquot potuit milites cum CC. equitibus & aliquot tormentis muralibus imposuit; ac Cascale adnauigauit, excensionem in terram periclitaturus. egressusq; Setubalis sinum Sisymbram recepit, oppidum ad proximum litus situm: atque altero die sub ortum Solis Cascale appropinquauit, & ad Marmam veterem proras direxit. Didacus Menesius, qui Cascale & maritimã illam oram custodiebat, cernens hostilem classem aduersùm se agi, cum VI. m. hominum ad Marmã veterem procurrit, descensum in terram hostibus turbaturus. Sed accedentem eum hostes tormentis è triremibus terrent. summotisque magis inani terrore, quàm vllo detrimento aduersarijs, scaphæ

militibus complentur: atque accedente æstu, & sereno cœlo ad litus appelluntur. E quibus in terram primus omnium Rodericus Zapata cum XX. sclopettarijs exiluit, tum Sancius Auila cum L. militibus, & deinceps alij post alios: contentóque gressu decliuis ripæ summum repugnante nemine obtinuerunt. post auctis cæterorum concursu viribus hostem penitus fugarunt. Fugatis hostibus, reliqui milites exponuntur: compositóque agmine Cascale propiùs incedunt: inclinantéque ad occasum die, ad ædem sacram B. Mariæ, cui cognomen à via est, consistunt. Rodericus Valdesius tamen cum sua sclopettariorum cohorte longiùs progredi iussus ad depellendos hostes è tumulo, quem occupauerant inter ædem B. Mariæ & Cascale, magna eos vi atq; impressione deuicit. quo in certamine de Castellanis quatuor tantùm vulnerati sunt; de Portugalensibus desiderati plures: reliqui procul ab oppido & arce, quò vel hostium metus impulit, vel locorum opportunitas ire suasit, fusi fugatíque abierunt. Menesius cum XX. militibus in arcem se recepit, quæ iuxta litus ab oppido sagittæ iactu abest. Huius rei nuncijs ingenti metu Olysiponéses perculsi sunt: atq; Antonio ad arma vocante magna hominum multitudo conuenit: sed eum hortantem omnes vt se Cascale contra Castellanos insequerentur, pauci, ijdemque tumultuosè, partim etiam inermes subsequuti sunt: quamùis diuersarum religiosarum familiarum plerique viri vel tranquillitatis odio, vel amore licentiæ, vel dementia & furore correpti,

dextris gladios, ſiniſtris cruces geſtantes, vt hortatorum, & adiutorum officia præſtarent, vniuerſos & ſingulos ad pugnam contra Caſtellanos magnis vocibus & clamoribus adhortarentur. Vbi vẽtum Bethlem eſt, minorem opinione ſua manum arma ferentium conſpiciens (neque enim plures, quàm M. pedites & D. equites erant) primores conſuluit an progrediendum, an redeundum cenſerent. In quibus etſi fortè quidam cæteris prudentiores magis temeritate quadam agi, quàm vllo conſilio duci ſe viderent, tamen audaciſsimorum vociferatio contendentium nulla ratione redeundũ, atque inſolentiùs inſtantium ipſorum ſingulis animum eſſe cum vniuerſis Caſtellanis congredi, nullum conſilium dici ſinebat. verùm interueniente nocte cùm cibum capere voluiſſent, nec quicquã, quo reficerentur, inueniſſent, hoc vno incommodo refracta illorum temeritas eſt. Toletanus poſt expoſitas copias, & tormẽta, quæ ſecum aduexerat, Bazano præcepit, vt triremes ad conuehendũ reliquum exercitum & bellicum apparatum Setubal remitteret: atque Alfonſum Leyuam oræ maritimæ cuſtodiæ præpoſuit: nec non interim præfectũ arcis admonuit (ignarus quòd eſſet in ea Meneſius) vt arcem traderet, nec ſe temere perderet. Quod cùm ille facere noluiſſet, arx tormentis verberari cœpta eſt. Ad quorum ictus præfectus de deditione agere cœpit, cuius ſpecie aliquot Toletani milites in arcem introiuerunt, & vt ſine pactione ſeſe traderet ſuaſerunt: neq; hoc facere illo volente, ipſi

per

per vim arce potiti sunt: & imperatoris sui iussu vexillum candidum pacis insigne, quod Portugalenses post verberatam arcem extulerant, deposuerũt, & rubrum belli signum, quod ante oppugnationẽ illi erexerant, extulerunt, vt intelligeretur arcem non deditione acceptã, sed vi captam esse. Menesius sese occultauerat: repertus autem per nuncium à Toletano petijt, vti atq; infimus miles tractaretur; atque etiam facultatem postulauit ad Antoniũ, quem Portugaliæ regem nominauit, abeundi. Sed illi tunc à Toletano nullum responsum datum est (aderat autem nox) veniente verò die Toletani iussu indicta mors est. Ita qui pugnare timuit, & se dedere noluit, capite luit temeritatem, an stoliditatem dicam nescio. Arcis præfectus etiam cum duobus alijs suspensus est: reliqui ad triremes damnati. Contigit autem nobilem quendam Olysiponensem cum XX. militibus ab Antonio subsidio Menesio missum concubia nocte cymbam ad arcis latus appellere, ignarum quòd ab hostibus teneretur, ac compellare militem in arcis vigilia stantem, rogareq; vt sibi portam aperiret. cui miles Portugalensis consultò ad colloquendum suppositus, ne aliena lingua suspicionem daret captæ arcis, respõdit se portam aperiturum. in quam ille ingressu sensit in hostiũ manus incidisse. Tunc pagus Syntra VI.m.pass. Cascali, XII. m. pass. Olysipone distans ad radicem montis Lunæ Toletano traditus est. Qui locus arboribus amœnus, fontibus iucundus, regijs ædificijs clarus est, atque æstiuo tempore Portu-

Portugalensium regum delitiæ. Senatus Olysſiponensis videns rem in maximum diſcrimen adductã, ne vrbs opulentiſsima fieret hoſtibus præda, cuius auiditas multò audentiores milites facit, Antonium orauit, vt cum ijs copijs, quas contraxerat, Caſtellanis obuiam iret. Antonius à Senatu pecuniam in militum ſtipendia primò petijt; quam nullam obtinuit, aſſerente Senatu ciuitatem ſumptibus exhauſtam eſſe: deinde ad componendum exercitum biduum poſtulauit. quo tempore milites omnes ad Bethlem conduxit partim ſpontè, partim vi ad X. M. Verùm cùm artis militaris ſcientes homines Portugalenſes non haberet, nec audirentur alienigenæ rerum bellicarum periti, ne ſuperiores vlla re Portugalenſibus viderentur, & ipſe imperator parum inter arma exercitatus eſſet, quid ageret ignorabat. Quidam aiebant iuxta arcem Sancti Iuliani caſtra poni oportere, in cuius defenſione ciuitatis ſalus, & totius belli ſumma conſiſteret, vt arx munimento exercitui, exercitus præſidio arci eſſet: quidam lõgiùs ab vrbe diſcedendum propter multarum rerum opportunitates negabant. Quod conſiliũ probatum eſt. Itaque caſtris locum inter Bethlem & vrbem eligunt, & munitiones inſtituunt. Toletanus poſt aduectum è Setubale cum reliquis copijs omnem bellicum apparatum ad oppugnandam arcem S. Iuliani Caſcali profectus, ad pagum nomine Oëram è regione arcis caſtrametatus eſt. Ac primo die Franciſcus Alaua contra arcem X. tormenta locauit, dein altera X. tum his omnibus XII.

adiecit, equitibus, quos Antonius ad disturbanda opera miserat, retro à Sancio Auila paruo prælio cōpulsis. Atque inprimis tres maiores & rostratas naues, è quibus hostes nonnulla damna inijciebant, tormentorum ictibus ab arcis præsidio summouit: ac mox arcem magno impetu verberauit. Porrò Tristanus Vasæus arcis præfectus, quòd se diu sustinere non posse videret, æquam aliquam deditionis conditionem magna voluntate subijsset: verùm in ipso oppugnationis initio ex se conditionem vllā postulare non satis honestum putabat. Accidit autem, cùm scalæ & funes ab hostibus pararentur ad inuadendam manu arcem qua parte multis tormētorum ictibus muro dirutaque erat, vt puella quædam cum matre visendi mariti causa, & à Toletano & à Vasæo facta potestate, ex Oëra in arcem intraret, ac Vasæo suaderet vt se Toletano dederet, quòd ille maximum & fortissimum exercitum haberet, ipse rerum omnium penuria laboraret. Exinde Vasæus in colloquium Toletani venit: atq; illū initio rogauit, cur more militiæ neminem ad se ante oppugnationem miserit sciscitatum rationem, qua arcem teneret, atq; defenderet. Quod factum à se Toletanus asseruit; & per præconem sibi relatum fuisse, præfectū nolle arcem tradere. Ob hoc quæsitus est ad suspendium præco: qui correptus ingēti metu sese occultauit. Post Vasæus explicuit quo modo arcem à Gubernatoribus primò accceperit, deinde multis rebus cogentibus Antonij nomine tenuerit, sed eo semper consilio, vt ipsam ei traderet,

quem Gubernatores Portugaliæ regem denunciauissent. Hîc Toletanus regem Philippum à Gubernatoribus regem Portugaliæ denunciatum decreto in Castromerino facto ostendit. Tunc Vasæus retulit se arcem in regis Philippi potestatem traditurũ, si modò sui milites & necessarij salui & incolumes seruarentur. Insuper litteras ab Antonio ad se scriptas aperuit, vt cognoscerentur præmia, quæ sibi Antonius promiserat, ne minora à rege Philippo referret. Eam conditionem Toletanus approbauit, & de regis Philippi liberalitate illi plura, quàm sperare posset, pollicitus est. Sic arcem S. Iuliani Tristanus Toletano tradidit, Quod Tristani facinus nonnulli proditione notarunt, aliqui rerum ad se defendendum necessariarum inopia excusarunt, quidam etiam iuris æquitate & nobilissimorum exemplo laudarunt. Toletanus validum præsidiũ in arce posuit, & Tristanum apud se in honore habuit. Ac post receptam arcem maturè classem è sinu Cascalis intra Tagi claustra recepit. & quidem in tempore. nam alioquin paucis diebus post acceptam arcem immoderata tempestas ab Africo & Austro commota ad Cascalis litus illam fœdissimè lacerasset. Et Petrus Barbus Antonij voluntate auferens tormenta, quæ potuit, munitionem in Cauezza sicca deseruit: Ergo vrbis ceruici imminentibus hostibus, ab Olysiponẽsibus iam mala omnia timeri, & direptio vrbis, & amissio classis, quam ex India & piperis & zinziberi & cinamomi & aliarum pretiosarũ mercium onustam expectabãt.

Proin-

Proinde Senatus Antonio deditionem suadere; cōtrà Antonius & suorum militum multitudine, & externorum auxiliorum spe Senatum ad pugnandū cohortari. veritusque ne qua posthàc molitio cōtra se fieret, fluminis transitum & vrbis portas suis præsidijs tenuit, fretus præcipuè initiatorum hominum fide, quibus licentia militaris cordi erat. Cùm verò omni sublato commercio res ad victum necessariæ nullæ, ne ab ipsis quidem colonis vicinorum agrorum in Olysiponem vrbem maximam ac plenam humilium hominum inferrentur, à se ipsa quodam modo obsessa ciuitas graui rerum omnium inopia premebatur. Est in vrbe media mons prominens, & in eius summo castellum, in cuius custodia Belgæ positi erant. casu verò factum vt ignis tecto inhærens flammam excitaret. quam Antonius cernens, proditionis signum esse credidit. ex quo elatus subita ira, non benè re perspecta, non solùm Belgas, sed etiam omnes peregrinos ex vrbe expulit, vel eos, quorum opera sibi multis in rebus vtilis erat. Ac quoque præfectum arcis Bethlem à custodia amouit, quem à Toletano ad deditionem solicitari suspicabatur. Nec Toletanus castra ex Oëra mouerat, sed per notos vtriq; homines Antonium multis iustis causis ad pacem adhortabatur, qui primùm incertus ob dignitatis suæ rationem, & regis Philippi voluntatem extitit; sed amissæ arces, extincta spes externorum auxiliorum, militum paucitas & inertia, multorum quoque inconstantia tandem eius animum ad pacem inclinarunt. Igi-

tur dies colloquio dicitur in medio flumine procul ab alijs, in quod cum paucis vterque conueniat. Toletanus totam noctem in regia triremi moratus est, vt in colloquium cum Antonio iret: sed ille nusquam comparuit, aut veniam à rege Philippo desperans, aut Toletano diffidens, aut ab Episcopo Igæditaniensi reuocatus. Quod Toletanus grauiter tulit: atq; extemplò Sancium Auilam cũ M. & D. equitibus ad perspiciendam Bethlem arcẽ misit. qui M. & D. peditibus ac CCC. equitibus aduersariorum occurrens, prælium iniuit; diremptoq; paucorum iactura vtrinque certamine, ad castra reuersus est. Altero die maior militum numerus è castris ad Bethlem emittitur: quorum pars cum aduersarijs dimicant, qui ad turbanda opera venerant, pars tormenta contra arcẽ locant. Atq; inprimis tres maiores & rostratas naues, quæ iuxta sunt, remouẽt; tũ arcem tormentis percutiunt. quorum ictibus arcis præfectus perterritus se, & arcem tradidit, quam antè bonis verbis monitus tradere recusauerat. Sed eius confidentiam Toletanus suspendio damnasset, ni Alfonsus Leyua intercessisset. Capta arce castra ad Bethlem fecit: & vt classi liberum & ex omni parte tutum iter Olissiponem vsque esset, turris veteris, quæ in altera parte fluminis contra Bethlem est, præfectum commonuit, vt ipsam dederet; formidinesq; opposuit. Ille Toletani dicto audiens fuit. Posteà cum M. & CCC. equitibus ac M. peditibus ad contemplandum castra Antonij, quæ à suis M. & D. pass. totidemque Olys-

Olyſsipone aberant, profectus eſt. Locus, vbi Antonius caſtra fecerat, montuoſus eſt, à Tagi litore conſcenſu non ſatis arduo ſubuectus: per quem à Septentrionibus oriens fluuius breuis, humilis, & imbri creſcens inter excelſa & prærupta ſaxa in Tagum defluit. Ipſæ rupes ad caput fluuij iunguntur, & in litus Tagi ſatis lato, ac pari ferè interuallo diſiunctæ procurrunt: ac quà deſinunt, fluuius ponte, quē Alcantaram nomine arabico vocant, traſmittitur. cui continens eſt pagus, qui à ponte nomen Alcantaræ vnà cum fluuio accepit. Antonius in altera ripa caſtra fecerat, & munitionibus à dextra & ſiniſtra obtexerat. nam media ripa præceps rupe prærupta nullum acceſſum dabat. Pontem quoq; medium tabulis & aſſeribus obſtruxerat. Ad alterā ripam igitur Toletanus inſpectum loci naturam & aduerſariorum caſtra venit, pulſo ex itinere hoſte, qui armatus occurrerat: contemplatuſque loci naturam & caſtrorum ſitum, atque à ſpeculatoribus accipiens Antonium ad XVI. m. hominū in caſtris habere, ſed magnam eorum partem colonorum, paſtorum, ſeruorum eſſe, nec arma, nec armorum vſum habentium, contra eius caſtra ſua deſignauit, ac certa quibuſq; loca diſpertiuit. Ad Alcantaram pagum Italos, ſupra Italos Germanos, in ſumma & media rupe Hiſpanos, ad initium rupis equitatum locari; ac tribus locis tormenta diſponi iuſsit, iuxta Germanos, iuxta equitatum, & in editiore tumulo prope Hiſpanos. Prætereà Bazano præcepit claſſem in ipſo Tago contra aduerſariorum maiores naues

atq; triremes instruere; ita vt classe & equitatu quasi duabus alis totus exercitus protegeretur. Equitatum Ferdinandus filius, Hispanos Sancius Auila, Germanos Hieronymus Lodron, Italos (nam Petrus Medices incommoda valetudine tenebatur) Prosper Columna regeret. Postquàm omnia descripsit, in castra reuersus est; ac militum præfectis imperauit, vt sub ortum lucis suum quisque locum caperet; & cùm pugnæ signum daretur, Itali cum Germanis inferiores, Hispani cum equitatu superiores munitiones inuaderent, Franciscus Alaua tormentis aduersariorũ ordines conturbaret, eodemq; tempore Bazanus hostilem classem adoriretur. Et quò infirmiores ad resistendum essent aduersarij, iussit Prospero Columnæ CCC. Italos ad pontem præmittere, qui leuibus iaculationibus totam noctem hostes insomnes haberent. Hortatus insuper est, vt viros se esse meminissent, atque hanc vnam pugnam alacri animo susciperent, quæ omnium laborum finem allatura esset. Postremò multis orauit atque obsecrauit, vt si Deo iuuante hostes vicissent, ac fugatos depulissent, milites ab vrbis ingressu continerent: quam rex Philippus inuiolatã, quàm captam omnino mallet. ac summum supplicium in eos constituit, qui ad depredandum vrbem intrassent. Deprecatusque est Deum immortalem, vt mori priùs sibi contingeret, quàm videre vrbem à suo milite diripi. Post quæ Prosper Colũna CCC. milites ad pontem misit. qui paruis certaminibus Portugalenses totam noctem insomnes tenuerunt:

mox

mox albente cœlo, magno impetu tabulationem, qua pons interclusus erat, perfringere conati sunt. Verùm è moletrina, quæ in litore Tagi sita est, rectà pontem prospectans, à Portugalensibus damnis afficiebantur. quod quidam animaduertentes, superato aggere, quo aqua continetur, vi moletrinā cepere: atq; hinc in proximum hortum muris cinctum intrarunt, qui ad alteram pontis partem est. Sed è castrorum munimentis, quæ in conscensu mōtis teli iactu à ponte aberant, magna aduersariorū manus irruens Italos è ponte disiecit: & contra eos, qui moletrinam & hortum occupauerāt, acri marte certabat. Intereà Toletani exercitus aduenerat, & suum quisque locum ceperat, cùm Prospero Columnæ nunciatur suos valida impressione à Portugalensibus è ponte disiectos; quosdam etiā in summo periculo versari. Prosper ad pontem cum aliquot cohortibus accurrit; suis animum addit: quos orat, vt patriæ virtutis & gloriæ memores splendorem nominis Italici semper apud omnes gentes & nationes illustris nulla ignauiæ nota maculari patiantur. Itaq; acrior pugna redintegratur. Itali pōtis tabulationem perfringunt, & aduersarios in castrorum munimenta propellunt. At Episcopus Igæditaniensis, audita ad pontem dimicatione, suæ personæ ac dignitatis oblitus per vicos & plateas vrbis ingenti & crebro tympanorum sonitu omnes ad arma vocat: alios minis, alios vi ad castra cogit: cuncta summo strepitu & clamore miscet. Nec Antonius, quia non induxerat in animum hostem

ad

ad castrorum opugnationem tam citò venturum, suos ad repugnandum instruxerat. Sed & suorum multi nocte metu diffugerant, multi in vrbem domus cura abierant. Cùm verò Italos cum Germanis ad hostium munimenta conscendisse, & Sanciũ Auilam cum Hispanis ad superiores munitiones appropinquare Toletanus videret, signum pugnæ sustulit. ad quod Franciscus Alaua ingentem vim ignitorum globorum tormentis in castra hostium emisit, & à componendis signis eos deterruit: Hispani Germani Itali in Portugalensium munimenta irrupêre. Portugalenses summo metu vndique perculsi non manibus, sed pedibus salutem suam tutantes, abiectis armis sese fugæ alius aliò mandarunt. Illi istos cedere, fundere, fugare. Et fugientium alij in fuga feriri, alij cadere, alij vitam amittere, alij mortem inter cæsos expectare. multaq́ue à victore in victos edi crudelitatis exempla, quæ furor fieri amat; vt ne suppliciter quidẽ petentibus anima interdum relicta sit. Tellus infecta sanguine, ac viæ omnes telis, hastis, gladijs, sclopettisq́; constratæ, & strata inter arma exanguia corpora. A tertia hora inchoata pugna, & vsque ad septimã facta strages VIII. Kal. Septembris. Ad DCC. interfecti, vulnerati plures: & quicquid circùm Olyssiponem ædium est (sunt autem multa magnis ædificijs & hortis insignia suburbia) id totum direptũ vastatumq́ue est. Tantùm templis & religiosarũ familiarum domibus pepercerunt. Quin etiam vrbs ipsa direpta fuisset, ni Ferdinandus Toletani filius

ad

ad portam accurrens, monendo, rogando, comminando, alios hostes à tergo esse confingendo milites ab irruptione prohibuisset. Post deuictas terrestres copias Bazanus, qui cùm pugnæ signum à Toletano datum est, classem ad pugnam aptare, & in hostem agere propter recedentem maritimum æstum non potuit, accedente æstu aduersariorum classem facilè deuicit. Tunc Senatus Olysiponēsis ex vrbe Toletano obuiàm prodiens, illi claues vrbis obtulit, ac regis Philippi potestati & voluntati sese commisit, persuasus à Toletano vt sinè pactione sese dederet, cùm de pactione agere cœpisset. Itaq; Toletanus vrbem accepit, atque incolumem seruauit. Deinde relicto in ea Ferdinando filio cum aliquot nobilibus, qui ciuitatis motibus prospiceret, ipse cum vniuerso exercitu in castra Bethlem se recepit. Antonius, qui vrbem ingressus quotquot in carcere asseruabantur nocentes homines ruptis vinculis custodia liberauerat, confestimque egressus in villa sese abdiderat IX.m. pass. ab vrbe, post curatum illic vulnus, quod ex incursu armorum in fuga ad collum acceperat, Scalabim concessit. Sed Scalabitani, qui primi eum regem creauerant, tunc apud se retinere victum noluerūt, Ita hominum fluxa fides est, & cum fortuna mutabilis. Nec defuere, qui vel incuriam, vel animū trahendi belli in Toletano reprehenderint; quòd nec ante pugnam quicquam cōtra Antonium præceperit, cùm pugnæ ordinem institueret, neq; illum post victoriam conquiri curauerit: quando is vnus

totius belli ſummam ſustineret. Sed Toletani laudis fautores ipſum defendunt, quòd ante prælium non haberet, cui contra Antonium quicquam ſpeciatim committeret; eò quòd ſuorum nulli notus eſſet: poſt victos verò hoſtes magna diligentia tota vrbe illum quæſierit; nuſquam tamen inuenerit. Poſtquàm verò comperit Scalabim profugiſſe, tunc neque paucos milites, qui ab aduerſariorum, quæ coiſſet, multitudine opprimerentur; cùm præſertim ex nuncijs certior fieret quatuor naues Gallorũ ad Vianam, quam aliqui Viennam Callæciam nominant, appulſas eſſe, quæ Antonio milites & arma portant: neque multos ad inſequendum illũ mittere conducibile exiſtimauit, ne per quæ vaderent, loca deuaſtarent. Cæterùm Galli vbi intellexerunt Olyſsiponem captam & Antonium victum atque fugatum, in ſuas oras remigrarunt. Et paucos poſt dies à deuicto Antonio claſsis ab India venit, quæ non mediocri lætitia totam ciuitatem affecit. Ad cuius præfectum Antonius poſt amiſſam maris poſſeſsionem ſcripſerat, vt ipſam vel in Galliam, vel in Angliam ageret: ſed eam Alfonſus Bazanus à Toletano cum XV. nauibus Setubale miſſus in itinere inuentam Olyſsiponem ſecũ adduxit. Poſt aliquot verò dies Toletanus intelligens Antonium Conimbricæ nouum exercitum cogere, Sancium Auilam cum CCC. equitibus & III. m. peditum, in quibus cum VI. bellicis tormentis III. Germanorum cohortes, ad opprimendum hominem miſit. Qui aduentum Sancij reſciſcens,

cum

cum ijs copijs,quas contraxerat, Lauarem discessit, ac vi in oppidum introrupit,& ciues tributum ferre coëgit: atque insuper aliquos vinculis, aliquos supplicio affecit. Tum inde nauigare in Galliam statuit; sed amicorum suasionibus ab hoc proposito retractus,iter Portum contulit oppidũ in Interamne nobile, situm in altera fluminis Durij ripa. quod à veteribus Cale vocatum est. Portuenses mœnia & ad vrbẽ aditus, quibus Antonij aduentus erat, munierant: verùm illi venienti partim metu, partim spontè patefiunt. Vnde ciues, qui rebus Antonij minùs fauerãt, portis effusi in diuersa loca sese proripuerũt. Quorum fuga audita confestim Antonius flumen transmisit, & in vrbem apparatu regio acceptus introiuit: nec non magnum tributum ciuitati imposuit; & aliquorum domos diripuit. Dein iussit naues omnes atque nauiculas ad continentẽ ripam adduci, ne qua hostibus transeundi flumen potestas fieret. Præterea Episcopum Igæditaniensem Odoardum Lemum & alios beneuolos sui misit ad comparandos ex vicinis agris & oppidis milites. Insuper ad ciuitates de rege Philippo, qui ægrotabat, scripsit, quòd mortem obierat: vt res bello necessarias libentiùs suppeditarent. Interim Sancius Conimbricæ appropinquans equitatum ad explorandos oppidanorum animos præmisit: qui reiecto Antoniano præsidio,vltro illum in vrbẽ exceperunt. Hinc Lauarem perrexit: & ab oppidanis spontè receptus est. vbi paucos dies mansit, vt rei frumentariæ prospiceret. dein singulis cohor-

M tibus

tibus iussis VI. dierum frumentum secum comportare, ad flumen Durium iter contulit: & ex itinere misit cum aliquot militibus, & hominibus linguæ & regionis scientibus impigros viros Thomam Vcedũ ad capiendas cymbas, quas hostis conduxerat ad vicum inter flumina Durium & Tamegam XVIII. m.pass. supra Portum, & Antonium Serranum ad conquirendas alias nauiculas, quibus flumen traijceret: peruenitque ad pagum, quem Villamnouã nominant, Portui oppositum in aduersa fluminis ripa. Ibi castra fecit, & vtrumq; collem, qui à dextra & sinistra assurgunt, occupauit. Sed duplex difficultas eum circumuenit, & rerum, quibus famem depelleret, & cymbarum, quibus flumen transiret, inopia. Illa ad pugnandam quamuis pugnam stimulabat. siquidem militi optabilius videtur hostilibus armis cadere, quàm humanis necessitatibus interire. hæc omnem pugnandi facultatem adimebat. Vt verò cognouit VI. à Serrano ad moletrinam IX. m. pass. à suis castris, & XVI. cymbas ab Vcedo magno studio & industria ex hostium potestate captas, confestim ad Vcedum scripsit, vt secundo flumine dilabens ad ripam, quam Petram Salgadam nominant, M. & D. pass. à Villanoua eas appelleret, & cum nauiculis Serrani coniungeret. Contra quẽ Antonius cum IV. nauibus multos milites misit, vt ab hoste cymbas interciperent, aut labefactarent. At illi post primos tormentorum ictus, cùm labor malè cessisset, retro cursum flexere, nec aduersariorum incursum expectarunt. Sed neque transitus,

quoniam

quoniam Durius inter prærupta ſaxa fluit,vbiq; dabatur : & hoſtes aduerſam Petræ Salgadæ ripam, qua Caſtellanos tranſitum attentaturos credebant, IV. bellicis tormentis,& IV. nauibus ad dimicandũ inſtructis, quas contra Vcedum miſſas diximus, tuebantur. Doctus tamen D. paſſ. ſupra Petram Salgadam tutiorem tranſitum eſſe, illum tentare inſtituit: noctiſque ſilentio, quæ incœptum ſuum hoſtibus tegeret, eò cũ exercitu ex Villanoua tranſuerſo itinere profectus eſt: ac partem copiarum ad Petram Salgadam miſit. quibus iuſsit, vt aduerſarijs ſpeciem tranſeundi præberent. atque Vcedo imperauit VI.nauiculas illis relinquere, reliquas aduerſo flumine, quò ipſe tenderet, agere. Vcedum hoſtes ſclopettarum ictibus & è nauibus & ex altera ripa totam noctem proſequentes nequicquam turbant. Cùm diei principium fuit, Sancius nauiculas militibus compleuit, & in aduerſam ripã adegit. Hoſtes,qui in ripæ cuſtodia erant, primò reſtitêre; ſed vbi de ſuis aliquos cadere viderũt,metu terga vertêre. Sancius ripam tenuit: atq; extemplò illis, quos ad Petram Salgadam miſerat, præcepit, vt tranſitũ properè attentarent: ſe hoſtes à tergo adoriturum. Portuenſes Sancium traieciſſe flumen ſentientes, atq; aſpicientes reliquos hoſtes aduerſum ſe nauiculis ferri, metuentes ne à tergo opprimerẽtur, licet numero plures eſſent, tamen quia virtute & arte inferiores, in fuga ſibi præſidium omne poſuerunt.Cuius fugæ initium ab Antonio factum eſt: qui nec ſuæ, nec ſuorum virtuti quicquam fidens,

ſtatim poſt Sancij tranſitum primus in vrbem prouolauit; emẽtituſq; eſt Caſtellanos ad ripam victos eſſe. ac protinus pecuniam, quantã potuit, aſportãs cum ſuis domeſticis & neceſſarijs Vianam profugit. Sancius potitus vtroq; tranſitu ſuos in montes recepit, vnde hoſtes ad VII. m. fugauerat. Poſt ad vrbem agmen admouit. quod aduerſarij ex oppido multis tormentis arcere conati ſunt: ſed maximus imber inutilia tormenta effecit. Tandem colloquijs ciues ad accipiendũ regis Philippi imperium induxit. Atq; illico expeditiſsimos equites ad inſequendum Antonium in diuerſas partes emiſit. Per id temporis Epiſcopus Igæditanienſis, qui ſtipatus armatorum manu ciuitatibus milites imperabat, dimiſsis copijs, quas coëgerat, ſaluti ſuæ fuga latebriſque conſuluit. Idem quoque ab Odoardo Lemo factum eſt. Cæterũ Antonius Vianæ nauim cõſcenderat, & portu ſoluerat, vt in Galliam nauigaret: orta verò tempeſtate reuerſus in litus excenderat. Interuentum autem aliquem hoſtium cauens, in occulta loca cum ſuis vitabundus concedit: ſed in paucos Sancij equites de improuiſò incidit: è quorum manibus, dum eorum animos pecuniæ, quam multam fert, præda intentos habet, ignotus elabitur. Ac deinde veſtem mutando, ac modò huc, modò illuc itinera inflectendo non ſemel inſequẽtes ſe hoſtes grauiter eluſit. ac ſæpe etiam ab inſequẽdo ſpe pacis & deditionis retinuit. Intereà rex Philippus è morbo conualuit. at regina Anna febri correpta ex hac vita receſsit, magnum ſui deſiderium

in marito relinquens. Porrò Deus mortalium lætitiam tristitia miscet ac temperat. Pacata Portugalia Eluem aduenit. quo loci Dux Brigantinus salutatum eum venit. ipse post inuisit Catharinam Ducis Brigantini vxorem cõsobrinam suam in pago, cui nomen est Villaboina M.pass. ab Elue. Deinde Elue discesit: prætergrediensque Portalegrẽ & Abrantem, Tomar petijt, vbi totius regni concilium indixerat. Tomar est oppidum, quod veteres Neobantiam appellarunt, in Cistagana inter Scalabim & Conimbricam, ab hac XXXVI. ab illa XXIV m.pass.distans, in longa, sed angusta planitie: quam à dextra fluuius non longè illinc oriens abluit, à sinistra colles vitibus & oliuis consiti cingunt. In quorum vnius summo, nempe eius, qui oppido imminet, templum est antiquum & augustum, ac templo iuncta ingens atque pulcherrima domus olim militum templariorum, nunc Christi militiæ Fratrum. In huius domus primo & maximo atrio regijs aulæis & peristromatis ornato Antistitũ Dynastarum Procuratorum ciuitatum conuentus habiti sunt, sedente in solio rege Philippo ornatu regali. Atque in primo conuentu Antonius Pineirus Episcopus Leriensis hæc loquutus est. Inter cæteras prouisiones à Spiritu sancto Ecclesiæ, quam suo numine gubernat, significatas ad extirpandas prauas hæreses, componendos nouos motus, corrigendos malos mores semper experimento visa est optima patrum ritè, & Pontificis maximi omnium principis & pastoris authoritate conuocatorum congregatio.

gatio. Et quamuis conuentus à regibus, qui summũ ius tenent, indicti certam adeò Spiritus sancti præsentiam, atque eam prærogatiuam nõ habeant, quã à Deo sanctis patrum concilijs datam scimus, ne qua errent in statuendis & decernendis rebus ad cõmunem vtilitatem spectantibus: tamen de Dei bonitate, & prouidentia, quam singularem in regnorum institutione, administratione, & mutatione semper ostendit, sperare possumus, & debemus, quòd Spiritus sanctus etiam præsens aderit in regni concilio legitimi regis iussu conuocato ad consultãdum de his, quæ ad veri Dei honorem, catholicæ fidei conseruationem & amplificationem, populi tranquillitatem, ocium, & commoda pertinent. Quarum sanè quidem rerum causa Rex noster coëgit totius Portugaliæ concilium. qui statim atq; in Portugaliam ingressus est, vt regni necessitatibus & vtilitatibus prouideret, non vt dominum, sed maiorum suorum exemplo se cum Portugalensibus vt patrem gerens, totius regni conuentum indixit; vt ex communi consilio statueret quæ reipubl. maximè profutura essent. Itaque vestra prudentia fide studio fretus sperat se à vobis de his rebus, quæ regni vtilitatem respiciunt, optima mente & animo summam Dei, ac regis, & regni rationem habente commonendum. Quantam verò nobis ipse magnorum beneficiorum spem dederit, indicat edictũ ante regni concilium promulgatum: quo impunitatem omnibus concedit, qui vel decepti, vel inducti, aut compulsi pacem publicam violarunt, &

eum de regni ſui poſſeſsione turbare conati ſunt. quod edictum ingenti noſtro cum gaudio ab alijs audiuimus, & legimus ipſi. Vnde quò maius fuit hoc beneficium, peculiaris eius innatæ clementiæ fructus, eò magis in noſtris animis confirmauit ſuæ in Portugalenſes beneuolentiæ & benignitatis magnitudinẽ. pro qua ſtudebit vos in dies maioribus beneficijs & honoribus ornare & amplificare secũdum veſtram fidelitatẽ & obedientiam: quam ſatis ſibi perſuadet vos erga ſe & ſucceſſores ſuos in omne tempus retenturos. Poſt Pineiri orationem ciuitas Olyſiponenſis omnium regni ordinum nomine ſumma cum reuerentia Regi maximas gratias egit, quòd totius regni concilium conuocauerit; in quo de rebus his ageret, quæ ad Dei cultum, & regni incolumitatem ac tranquillitatem ſpectant. Ipſique pollicita eſt veterem & conſtantem illã fidẽ, qua impenſè reges ſuos omni tempore coluerunt. Tum omnes regi Philippo primùm, deinde eius filio Didaco regiæ ſtirpis maximo abſenti, ac ſi præſens eſſet, iureiurando fidem ſuam obligarunt. Rex Philippus eorum veteres immunitates confirmauit, &, quæ ante bellum per Ducem Oſunæ obtulerat, priuilegia dedit: ac Ducem Brigantinum creauit Portugaliæ Comeſtabilem; illique omnia reſtituit, quæ bello amiſerat. Poſtremò omnibus, qui contra ſe ſtetiſſent, impunitatem conceſsit: paucos excepit, quos indignos venia iudicauit. Peractis conuentibus, ad componendum regni ſtatum Olyſiponem abijt: vnde paucos ante dies Anto-

nius desperatis rebus suis latenter euadens, in Galliam nauigauerat. Rex in vrbem magnifica & regia pompa exceptus est,

FINIS.

Imprimatur.

Flam. Torc. Vic. Gener. Neap.

F. Petrus Robertus Theol. vidit.

